

A BESZÉD BEFEJEZTE UTÁN

Kisfaludi KISFALUDY Á. BÉLA

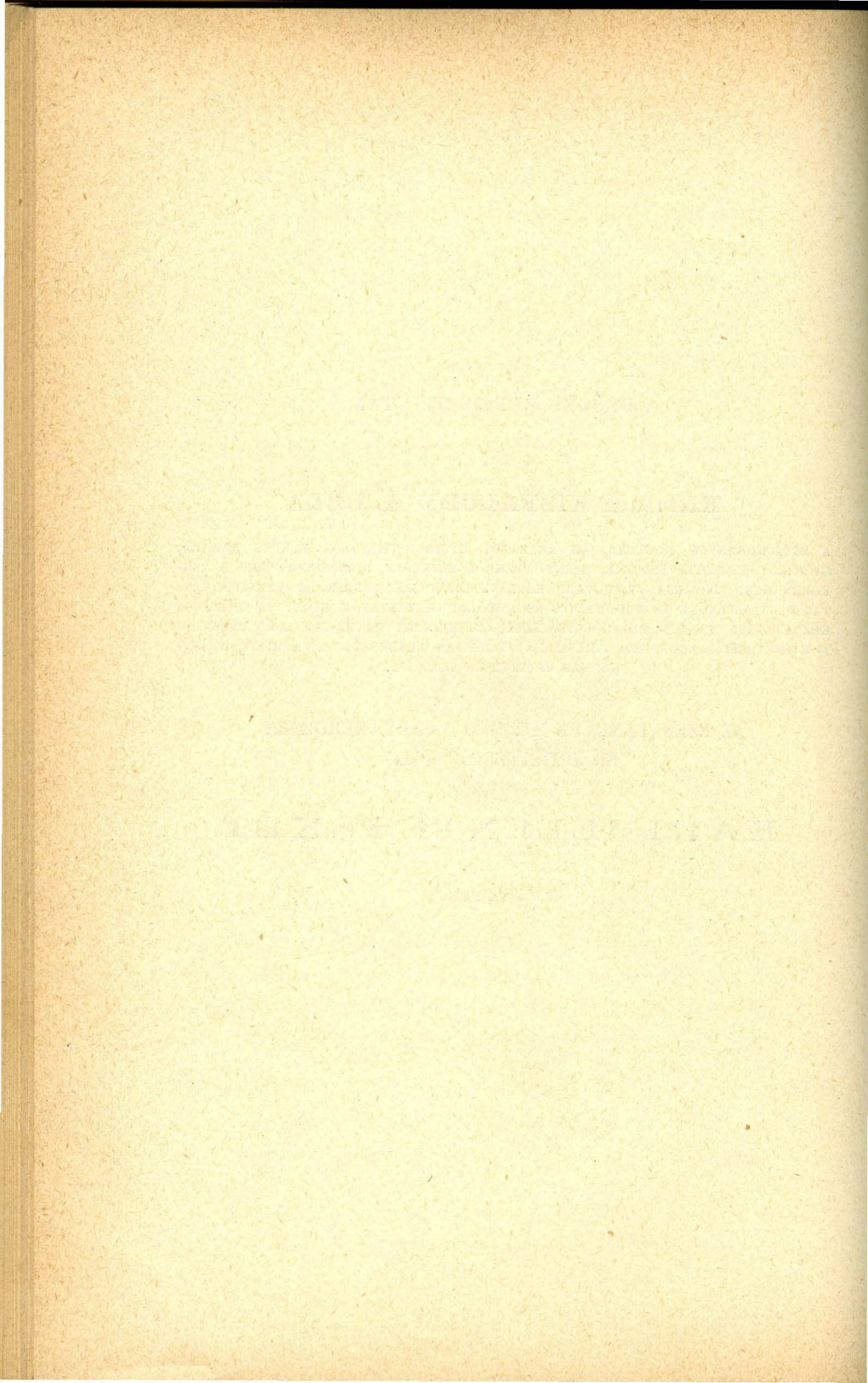
A HITTUDOMÁNYOK DOCTORA, AZ ÁGAZATOS HITTAN NYILVÁNOS RENDES TANÁRA,
GYŐR-EGYHÁZMEGYEI ÁLDOZÁR, SZENT-LÉLEKRŐL NEVEZETT DIENESI PRÉPOST, A VAS-
KORONAREND LOVAGJA, T. UDVARI KÁPLÁN, SZENTSZÉKI ÜLNÖK, A SZENT-ISTVÁN-
TÁRSULAT ALELNÖKE ÉS TUDOMÁNYOS ÉS IRODALMI OSZTÁLYÁNAK TAGJA. AZ ORSZÁGOS
KÖZOKTATÁSI TANÁCS ELŐADÓ-TANÁCSOSA, AZ ERDÉLYI KATH. IRODALMI TÁRSASÁG
TISZTELETBELI, A BUDAPESTI PHILOLOGIAI TÁRSASÁG RENDES TAGJA, A HITTUDOMÁNYI
KARNAK ISMÉTELTEN DECANJA,

AZ EZEN TANÉVRE KITÜZÖTT PÁLYAKÉRDÉSEK
EREDMÉNYÉRŐL SZÓLÓ

KARI JELENTÉSEKET

OLVASTA FEL:

I. A hittudományi kar jelentése.

Nagyságos Rector Úr!

A folyó tanévre kitűzött pályatételekre beérkezett és Nagyságod részéről 1226/18⁹⁶/₉₇. sz. a. karunkhoz áttett pályamunkákról a hittudományi kar jelentését a következőkben van szerencsém összefoglalni:

I. A *Pasquich-alapból 80 frttal* jutalmazandó ezen tételre: „Apte conquirantur ac solide refutentur praecipuae eorum argutiae et argumentationes, qui Pentateuchum successu temporis a pluribus compositum esse volunt auctoribus“ *két dolgozat érkezett* be: 1. *Εὐ γὰρ ἐπιστὲς Μωϋσεί* stb. és 2. „Hitünk alapforrása a szentírás“ stb. jeligékkal. A bíráló véleménye alapján a kar a kitűzött jutalmat *egyenlően megosztani* határozta; a *bíráló pedig mindenik részt 50 frtra egészítette ki*. A fölbontott jeligés levélkékből kitűnt, hogy az 1-ső számú pályamű szerzője *Szentiványi János III. é. hittanhallgató*, a 2-dik számú pedig *Surányi K. Leo II. é. hittanhallgató*.

II. A *Pasquich-Fogarassy-alapból 80 frttal* jutalmazandó ezen tételre: „Adumbretur historia versionum hungaricarum S. Scripturae, a primo conversionis Hungarorum aevo ad nostra usque tempora“ *egy pályamunka* érkezett „Theologus in scripturis nascitur“ jeligével. A bírálók egyező véleménye alapján a kar a *jutalmat kiadni határozta*. A fölbontott jeligés levél szerint a pályamű szerzője *Hudyma Emil III. é. hittanhallgató*.

III. A *Fogarassy-alapból 80 frttal* jutalmazandó ezen pályatételre: „Adornetur dissertatio historica de vita et gestis Sylvestri II. Pontificis, consultis hunc in finem diligentius eiusdem epistolis“; *egy pályamunka* érkezett be: „Ne mirare, magum etc.“ jeligével. A bírálók egyező véleménye alapján

a kar a jutalmat *kiadni határozta*. A fölbontott jeligés levél szerint a pályamű szerzője *Huszár Mihály IV. é. hittanhallgató*.

Mindezekről a részletes birálatok % mellékelvék.

IV. A *Szabó-féle* alapítványi jutalmat, mely az *egyházi szónoklatban* legkitünőbb hittudomány-hallgatót illeti meg, a szaktanár ajánlatára a kar *Ivanovich Emil IV. é. hittanhallgató*nak ítélte kiadatni.

V. A *beiktatási díjakból* a hittudományi kart illető jutalék, kari határozat folytán, *könyvekben kiadandó* szorgalmi díjakra lévén fordítandó, a kar ezen jutalmat *Vaszary Kálmán, Lukcsics József és Ecker Ferencz IV. é. hittanhallgatóknak* ítélte oda.

IV. A *Schopper-féle 40 frtos* szorgalmi díjat a hittudományi kar a bölcsészeti kar ajánlatára *Wollanka József IV. é. bölcsészettanhallgató*nak adományozta.

Az ezen díjért folyamodott bölcsészettanhallgatók kérvényeit mellékleteikkel együtt van szerencsém ezen jelentésemhez mellékelve visszaszármasztatni.

Budapesten, 1897 május 8.

KISFALUDY,
e. i. dékán.

Tekintetes Hittudományi Kar!

A Pasquich-Fogarassy alapból 80 forinttal jutalmazandó eme tételre: „Adumbretur historia versionum hungaricarum S. Scripturae, a primo conversionis Hungarorum aevo ad nostra usque tempora“, — ily jeligés pályamű nyújtott be: „Theologus in Scripturis nascitur.“

Elbirálásával alulirottak bizatván meg, jelentésünket a következőkben terjesztjük a tek. Kar elé:

A 310 negyedréti oldalra terjedő dolgozat szerzője a kitűzött kérdést jól fogta fel és a bő anyagból tudatosan és tapintattal választotta ki azt, mi a kitűzött kérdésnek kielégítő tárgyalására szükséges. Iránya ugyan nem mindenütt átlátszó és gördülékeny, és kevésbbé lényeges dolgokban hibák is fordulnak elő, de általában munkája eléggé önálló felfogást

és kezdőnek dicséretére való készütséget árul el. Azonkívül tanúságot tesz arról is, hogy a tárgyra vonatkozó jelesebb irodalmi termékeket ismeri és czélszerűen fel tudja használni: miért a pályadíjra érdemesnek tartjuk.

Budapest, 1897 május 6.

DR. KLINGER ISTVÁN.

DR. BOGNÁR ISTVÁN.

Tekintetes Hittudományi Kar!

A folyó 1896/97-ik tanévre a Tekintetes Kar által az ó-szövetségi szentírási tanulmányok köréből 80 frt Pasquich-féle alapítványi jutalommal kitűzött ezen pályatételre: „Apte conquirantur ac solide refutentur praecipuae eorum argutiae et argumentationes, qui Pentateuchum successu temporis a pluribus compositum esse volunt auctoribus“ — két dolgozat érkezett be ily jeligék alatt: „*Εἰ γὰρ ἐπιστεύετε Μωϋσῆϊ, ἐπιστεύετε ἂν ἑοῖ...stb.* (szent János V., 46—47.) — és „Hitünk alapforrása a szentírás“ stb.

Ezen dolgozatok megbirálásával alulírott bizatván meg, van szerencsém ezennel jelentésemet s egyúttal javaslatomat a következőkben tiszteletteljesen bemutatni:

Magyarul írt mindkét pályadolgozat szerzői egészben véve helyesen fogták fel a kitűzött kérdés lényegét, az újabb s legújabb szakirodalomban kínálkozó sok anyagból is jobbra helyesen választottak s csoportosítottak: de már teljesen feles volt, több helyütt kiterjeszkedni oly tárgyakra is, melyeket a pályatétel nem kívánt, sőt elkalandozni oly terekre is, melyek a kérdéssel csak távolabbi összefüggésben állanak, mint ezt különösen a magyar jeligéjű dolgozat szerzője teszi.

Hogy egyes, többnyire csupán lényegtelenebb részletekben s helyeken kisebb-nagyobb hiányok, hibák, itt-ott téves nézetek is mutatkoznak: ez a tárgynak kissé bonyolultabb s azért nehezebb volta mellett kezdőknél meg nem lephet; különösnek csak az látszhatik, hogy eme fogyatkozások jobbra éppen a felesen felölelt részekben fordulnak elő. Különben magát a pályakérdést dicséretes mérvű szakértelemmel, elég

beható tárgyalás s a szakirodalomban való tájékozottság tanúsítása mellett, mindkét dolgozat majdnem egyforma érdemmel lényegileg megoldotta; mindkettőnek előadása s érvelése világos, élénk, ügyes, módszerileg fegyelmezett s szabatos; az olvasottságról tanuskodó idézetek is mindenütt pontosak, s a szerzők szorgalmát eléggé mutatja akár csak dolgozataik terjedelmessége is, mert a görög jeligéjű dolgozat 342, a magyar jeligéjű a tárgymutatóval együtt 282 elég sűrűen írt negyedréf lapra terjed.

Minthogy ekkép, viszonylag véve is, egyik sem dicsekedhetik a másik felett, lényegeseb kiválósággal, mert a görög jeligéjűnek némi előnye ilyennek nem tartható, és minthogy ép azért a jutalomból teljesen egyik sem zárható ki: mindezeknél fogva alulirotttnak véleményes javaslata oda terjed, hogy a kitűzött jutalomösszeg mindkét pályázó között egyformán megosztassék.

Hogy pedig az érdemes pályanyertesek mindegyike legalább 100 korona jutalomban részesülhessen, alulirott azon esetre — ha a Tekintetes Kar helyesli, — szívesen fogná a 80 frtnyi jutalomösszeget sajátjából 100 frtra emelni.

Budapesten, 1897. évi május hó 1-én.

DR. BERGER EV. JÁNOS,
ny. r. tanár.

Tekintetes Hittudományi Kar!

Az egyháztörténelemből kitűzött pályatételre: Adornetur dissertatio historica de vita et gestis Sylvestri II. Pontificis, consultis hunc in finem diligentius eiusdem epistolis, „II. Szilveszter élete és működése“ czímmel, „Ne mirare, magum fatui etc.“ jellige alatt, a kiszabott határidőre egy pályamunka érkezett be, melyről jelentésünket van szerencsénk a következőkben előterjeszteni.

A pályamű 294 kis 4.-r. lapra terjed és II. Szilveszter pápa változatos életét öt, eléggé tágkeretű fejezetben (Gerbert ifjúsága; G. mint a szabad-művészetek tanítója Rheimsben; G. Bobbioban; politikai működése és a rheimsi érseki székért való küzdelme; II. Szilveszter pápasága) teljesen felöleli. A pályatétel ama kívánalmának, hogy Gerbert élete, leveleire

való tekintettel írássék meg, pályázó lelkiismeretesen megfelelt. Művéből mindenütt kitűnik, hogy e leveleket tüzetesen tanulmányozta, épp úgy, mint Richernek, Gerbert egykori tanítványának négy történeti könyvét is. E forrásmunkákon kívül gondosan felhasználta a francia, német és magyar irodalom idevágó régiebb és újabb termékeit, s így alapos tájékozottsággal, helyes felfogással és ügyes csoportosítással sikerült oly monographiát írnia, mely egy kezdőnek minden tekintetben becsületére válik. Különösen kiemelendő a „Gerbert, mint a szabad-művészetek tanítója Rheimsben“ című második fejezet, melyben Gerbert tanítói működését, tudományos módszerét és irodalmi műveit a trivium és quadrivium tantárgyainak fonalán érdekesen ismerteti. Kifogásolni valónk — egyes apróbb hibákon kívül — leginkább az, hogy a kidolgozás itt-ott nem eléggé gondos s még simításra szorult volna.

Ezek után véleményünk oda terjed, hogy a „II. Szilveszter élete és működése“ című pályamunka a pályázat föltételeinek egészben véve dicséretesen megfelel s azért a jutalomdíj szerzőjének kiadható.

Budapest, 1897. évi április hó 29.

Dr. RAPAICS RAYMOND.

Dr. KANYORSZKY GYÖRGY.

II. A jog- és államtudományi karnak jelentése.

Nagyságos Rector Úr!

A folyó 1896/97. tanévre kitűzött pályakérdésekre beérkezett s Nagyságod által 1226. ex 1896/97 sz. a. áttett pályamunkálatokra vonatkozólag a tisztelettel alólirott jog- és államtudományi kar jelentését a következőkben terjeszti elő:

1. *Az egyházjogból* kitűzött és a Pasquich-alapból 210 forinttal jutalmazott kérdésre: „Az egyházi házasság vonatkozása a polgári házassághoz, különösen a házasságkötés módját illetőleg“, egy pályamunka érkezett be, és pedig: „Ratione peccati — ratione status“ jelige alatt

A pályamunka dr. Kováts Gyula és dr. Antal Gyula tanároknak adatott ki, a kiknek egyetértő véleménye alapján a kar a jutalmat kiadhatónak nem ítélte.

A kar azonban a dolgozatot dicséretre érdemesnek találta és szerzőjét felhivandónak határozta, hogy a mennyiben nevének közzétételét kívánja, jeligés levélkéjének felbontása végett jelentkezzen. A jeligés levélke Ujváry Ede III. é. joghallgató nevét tartalmazta.

2. *A polgári törvénykezésből* kitűzött és a Senger Katalin-alapból 260 forinttal jutalmazott kérdésre: „Fejtessék ki a contumacia tana“, egy pályamű érkezett be, és pedig: „Si in ius vocat“ jelige alatt.

A munkálat-bírálatra dr. Herczegh Mihály és Kováts Gyula dr. tanároknak adatott ki.

A bírálók egybehangzó véleményének elfogadásával a kar a jutalmat nem találta kiadhatónak. Mindazonáltal dicséretre érdemesnek tartja, és szerzőjét felhivandónak határozta, hogy a mennyiben nevének közzétételét kívánja, jeligés levélkéjének felbontása végett jelentkezzen. A jeligés levélke Szende Amigél V. é. joghallgató nevét tartalmazza.

3. *A magyar magánjogból* kitűzött és a Schwartner-alapból 360 forinttal jutalmazott kérdésre: „Mely intézkedései az osztrák polgári törvénykönyvnek azok, melyek az ország-bírói értekezlet 21. és 159. szakaszai által hatályukban fentartottaknak tekintendők?“ — két pályamunka érkezett be, és pedig:

a) „Jus privatum est“ stb.

b) „Nulla contrarietas“ jeligék alatt.

A munkálatok dr. Zsögöd Benő és dr. Herczegh Mihály tanároknak adattak ki, a kiknek egybehangzó véleménye alapján a kar a pályamunkát, mely „Nulla contrarietas“ jelige alatt érkezett be, jutalomra érdemesnek ítélte. Ennek folytár a jeligés levélke felbontatván, a munkálat szerzőjeül *Messer Arthur* IV. éves joghallgató neve tűnt ki.

4. *A magyar jogtörténetből* kitűzött és a Pasquich-alapból 70 forinttal jutalmazott ama kérdésre: „Az örökös főrendiség eredete Magyarországon“, négy pályamunka érkezett be:

- a) „Hazádnak rendületlenül“,
- b) „A törekvő a pálma“,
- c) „Nemzetből eredt, a nemzetből fejlődött“,
- d) „Voll Müh' und eitel Stückwerk“.

A pályamunkák bírálatra dr. Hajnik Imre és dr. Timon Ákos tanároknak adattak ki. A bírálók egyetértő véleményének elfogadásával a kar a „Voll Müh' und eitel Stückwerk“ jeligével ellátott pályamunkát a jutalomra érdemesnek ítélte. Ennek folytán a jeligés levélkéje felbontatván, kitünt, hogy szerzője *Schiller Bódog* II. éves joghallgató.

A többi három munka jeligés levélkéje felbontatlanul elégettetett.

5. A *közgazdaságtanból* kitűzött és a Pasquich-alapból 70 forinttal jutalmazott kérdésre: „A közgazdaságtan módszereinek ismertetése“, két pályamunka érkezett be, és pedig:

- a) „On ne détruit que ce qu'on remplace.“
- b) „Minden tudományban a módszer a tárgyak természetétől függ.“

A pályamunkák bírálatra dr. Földes Béla és dr. Mariska Vilmos tanároknak adattak ki, a kiknek egybehangzó véleménye alapján a kar a „On ne détruit sub.“ jeligével ellátott pályamunkát a jutalomra érdemesnek ítélte. Ennek folytán a jeligés levélkéje felbontatván, kitünt, hogy szerzője *Fleiszig Oszkár* III. éves joghallgató.

A másik munka jeligés levélkéje felbontatlanul elégettetett.

A római és a közigazgatási jogból kitűzött jutalomtételre pályamunkák nem adtak be. Az 1—5 pontokra vonatkozó bírálat, valamint a 10 darab pályamunka és az 1. és 2. ponthoz tartozó és esetleg felbontandó 2 darab jeligés levélke tisztelettel ide mellékeltek.

Továbbá van szerencséje a tisztelettel alólirott karnak jelenteni, hogy a folyó tanévre a kari ösztöndíjalapból két 200 forintos szorgalmi díjat tesz folyóvá, melyekből, tekintettel a szorgalomra, jó előmenetelre s viszonylagos vagyontalanságra: *Benkó Ferencz* II. éves és *Weisz Béla* IV. éves joghallgatókat részesíti.

A Kautz-féle alapítványnak kamataiból a kar *Kun Antal* II. éves és *Eördögh Árpád* IV. éves joghallgatóknak 60—60 forintot adományoz.

Kelt Budapesten, a jog- és államtudományi karnak 1897 május hó 5-én tartott VI. r. üléséből.

Dr. FÖLDES BÉLA,
a jog- és államtudományi kar e. i. dékánja.

Tekintetes Jog- és Államtudományi Kar!

A Pasquich-alapból kitzött eme pályakérdésre: „Az örökös főrendiség eredete Magyarországon“, négy pályamunka érkezett be.

Ezek közül a három első e jeligék alatt: „Hazádnak rendületlenül“, „A törekvőé a pálma“, és a „Nemzetből eredt, a nemzetben fejlődött“, a pályadíj elnyerésére egyáltalában nem alkalmasak. A két első már csekély terjedelmüknél fogva, mind a három pedig azért, mert tárgyukat nem meritik ki, fejtegetéseiket úgyszólván csak az Árpád-korszakra és legfeljebb még az Anjon-korszak elejére szorítják és így az örökös főrendiség keletkezésére nézve a legfontosabb időszakot mellőzik; sem a forrásokat, sem az idevágó irodalmat fel nem használják.

A mi a negyedik dolgozatot, e jeligével: „Voll Müh' und eitel Stückwerk“, illeti, az nem csak terjedelménél, hanem anyaga feldolgozásánál fogva is érdemes munka. Hibáztatnom kell ugyan, hogy szerző e kérdés előzményeivel az Árpád-korszakban nem foglalkozik, de a későbbi időre vonatkozólag azt tüzetesen tárgyalja nem csak az idevágó irodalomnak felhasználásával, hanem tanulmányozva oklevél-táraidatokat, sőt még levéltári adatokat is felhasználva. Állításai, következtetései ugyan nem mindig helyesek, de mégis sokszor sikerültek és előrehaladtabb jogtörténeti felfogásról tanuskodnak.

Egészben véve, mint szorgalmas és tehetségre valló munkát, e dolgozatot a pályadíjra érdemesnek tartom és azt szerzőnek odaitélelendőnek vélem.

Budapest, 1897 május 4.

Dr. HAJNIK IMRE,
ny. r. tanár.

Tekintetes Jog- és Államtudományi Kar!

A folyó tanévre kitűzött 6. sz. pályatételre ezen cím alatt: „A contumacia tana“ beérkezett és „si in jus vocat“ jelígyével ellátott egyetlen pályamű bírálat végett kiadatván, van szerencsém véleményemet a következőkben előterjeszteni.

A munka bevezetése a különbséget fejtegeti az anyagi és alaki igazság között, és abbeli állításál bizonyítja, hogy a teljes anyagi igazság e tökéletes boldogság mintájára készült, — a mi a jogszolgáltatás terén sem érhető el. És itt bővebben foglalkozik a fictio és praesumptio tanaival.

A bevezetés után munkáját két részre osztja. Az első rész a contumacia történetét, a második ennek a magánjogban való állapotát adja elő, — felosztván úgy az első, mint a második részt ismét több fejezetre, és pedig az első részt három, a második részt pedig négy fejezetre.

Az első rész első fejezete a contumacia elvét ismerteti a római jogban. Kimutatja, hogy annak itt más jelentősége volt, mint a későbbi, vagy az újabb jogban, és hogy a contumaciát a jus civile nem csak a peres eljárásban ismerte a *manus injectio* és a *missio in bona* következményeivel, hanem a perenkívüliben is, a hol hivatkozik a *damnatus lege, nexu*, és *testamento* eseteire. Egyúttal kiterjeszkedik az idézés formájára, a bíraskodás helyére, idejére, a személyesen való megjelenés kötelezettségére és azon esetekre, a midőn képviselőnek is lehetett helye. Végre a Justinianus után következő nagy átalakulásokkal foglalkozik a *contumaciát* illetőleg, a mikor is már a contumacia következményei nem csupán alperessel, hanem a kimaradó fölperessel szemben is alkalmaztattak.

Az első rész második fejezete: a *contumacia története a középkorban*. Előre bocsátja a *személyes* idézést (*mannitio*) és a *bírói* idézést (*bannitio*), mely ha sikertelen maradt, a *makacs közbéke-vesztettnék* (friedlos) nyilvánítatot; megérinti a *possessio in bannum missat* a frank capitulárék korában.

Ezek után egyenkint ismerteti röviden a contumentionalis eljárást, különösen a *longoboidoknál*, a *burgundoknál*, a *nyugoti góthoknál*. Galliában és Hispaniában, a *keleti góthoknál*,

a saliai és riquari *frankoknál*, a hol a középkori államokétól egészen elütő contumationalis eljárás honosult meg az u. n. *önkatalmú zálogolás*, illetve magánvégrehajtás alakjában a liquidum debitum, az ingó dolgok és a tettenérés büntényének eseteiben.

Áttér azután a contumatiára a *későbbi* közép-korban, jelezvén, hogy a makacsság intézménye ez időben már lényegileg majdnem minden országban egyformán alakul és előadván a *horolingi* fejedelmek korában a litis contessatiának és a bizonyítás terminusának elmulasztását s ezek eltérő következményeit.

A harmadik fejezet a *magyar contumatia történetét* tárgyalja és az idézéssel kezdi, melynek ismerteti az alanyait, tárgyát, fajait és modjait a közvetítő hiteles személyek és helyek által, megérintve a rövid útú és hosszabb folyamú pöröket és ezekben a *megintési* eljárást is.

A szabályszerű idézés után, mely birói pecséttel történt, a makacsság következményeit tárgyalja s itt különösen kiterjeszkedik Szent László intézkedéseire és a makacsságra, mint nemzetközi segélyre.

A munka második része a contumatiát a *mai* perjogban adja elő. Az általános jellemzés után különbséget téve a büntetőjogi és a polgári makacsság között, áttér a contumatia modern formáira és ezeknek két rendszerére: a *német* és *francia* rendszerre, melyről kimutatja, hogy a mi perjogi contumatiánk a német rendszer elejtésével *lényegileg* a francia contumationalis rendszerhez közeledik, a mennyiben a *folytatólagos* tárgyalási határnap elmulasztásánál figyelembe veszi a már addig előterjesztett tényeket és bizonylatokat is.

A második rész *harmadik* fejezete tüzetesen foglalkozik a magyar contumatiával a jelenben hatályos perjogunk szerint. Megkülönbözteti a peres contumatiát, a *perenkívülítől*, midőn az u. n. kedvezményes kötelmek elmulasztása épp olyan consequentiákat von maga után, mint a perbeli contumatia. Például: a *végrehajtható* közokiratokat hozza föl. A *peres* contumatiánál is megkülönbözteti a contumatiát a rendes és a contumatiát a *sommás* eljárásban s ez utóbbinál érdekesen

fejtegeti az újítás előnyeit és hátrányait, kiterjeszkedvén a törvényes *szünnapokra* is azon eset alkalmából, ha a fél azért marad ki, mert a tárgyalási határnapon ünnepnapja volt.

A negyedik fejezet a makacsság elleni perorvoslattal az *igazolással* záródik, felsorolván ennek megengedett és meg nem engedett, halasztó és nem halasztó hatályú eseteit is.

A munka ezen terjedelmes ismertetéséből észrevehető, hogy pályázó a kitűzött tárggyal behatóan foglalkozott, ennek minden részletét alaposan ismeri, azt helyesen kidolgozta, világos rendszerbe foglalta és arra nézve olyan jártassággal bír, a milyen egy szorgalommal és előszeretettel eljáró joghallgatónál elvárni és feltételezni lehet.

Mivel pedig joghallgató pályamunkája elbírálásánál ennél erősebb kritikát gyakorolni nem szokásos, de nem is kívánatos az elrettentés bekövetkezése nélkül: daczára az itt-ott előforduló fogyatkozásoknak, daczára annak, hogy egyes részeknél a vonatkozó újabb hazai és külföldi irodalomnak több jelesebb forrásaiból bővebben idézhetett és meríthetett volna, én a pályadíj kiadását ugyan nem véleményezhetem, de a dicséretre érdemesnek tartom.

DR. HERCZEGH MIHÁLY,
egyetemi jogtanár.

Tekintetes jog- s államtudományi kar!

A Schwartner-féle alaptól kitűzött 360 frtos pályadíjra, melynek pályatétele „Mely intézkedései az osztrák polgári törvénykönyvnek azok, a melyek az országbírói értekezlet 21. és 156. szakaszai által hatályukban fentartottaknak tekintendők?” — két pályamunka érkezett be. Egyiknek jeligéje: *Jus privatum est, quod ad singulorum utilitatem spectat.* Másiké: *Nulla Contrarietas, Kitionich.*

Előbbi 224 tömötten és szépen, tisztán írt oldalra terjed. De ebből a kérdésre aránylag kevés jut. Ugyanis 1—70 oldal a jognak eredetével általában, aztán a magyar magánjog keletkezésével különösen, aztán a Corpus Juris Hungarici, a Hármas-könyv, meg az Országbírói Értekezlet történetével foglalkozik,

mind oly dolgokkal, a melyeket bárminő magyar magánjogi thémának elébe illeszthetett volna. Azután áttér az országbírói értekezlet általános viszonyára a telekrendelethez, a telekkönyvek felvételének történetére, mind csak azért, hogy a kérdéshez mentül kevesebbet kelljen szólnia. Ha már most nézzük a munka tartalmát minőségileg, az a szerző által minden kritika és gondolkodás nélkül gépiesen összehordott halmaz, a melynek nincsen semmi értéke, sem arról, hogy a szerző maga valamibe behatolt, valamit felfogott volna, nem nyújt semmi tanúságot.

Előnyösen különbözik tőle a másik pályamű. Terjedelme 373 oldal, de ritkán és kicsi oldalakra írva, úgy, hogy kinyomtatva alighanem kevesebbet tesz ki az előbb említett pályaműnél. A munkán eleitől végig meglátszik, hogy az a kérdéssel való hosszas foglalkozás eredménye, s írójának a szó valódi értelmében saját terméke. Az előadásokon nyert oktatás, ott hallott felfogás bélyegét ugyan igen sok helyen magán viseli, de az alak, melyben az művén visszhangzik, egyéni, s éppen e körülmény egyszersmind azt is mutatja, hogy olyan hallgatójával karunknak van dolgunk a szerzőben, a kinek számára nem hiába vannak nyitva az iskola termei. Kiemelendő tulajdonsága a pályaműnek, hogy azt az egészen végigfutó egységes okoskodó fonal hatja át; a kitérésekben soha el nem vész; általános végpontjai a jogról, annak hazai forrásairól, ezek egymáshozí viszonyáról behatók, okot-ráczíót keresők. Kisebb-nagyobb tévedésektől természetesen nem ment. Ide soroljuk 51., 52. old.: az özvegyi öröklés összetévesztését az özvegyi joggal, 93. old.: a jogbirtok összetévesztését a jogos birtokkal, 111. old.: az 1886. XXIX. 76. 8. tartalmának a tr. 150. tartalmaként előadását, 119. old.: az elévülés pergátló kifogásul említését, stb. De ezek is inkább csak a munkába becsúszott figyelmetlenségek benyomását teszik, szemben azzal, hogy a munka egészen azt tanúsítja, hogy a tárgy, és sokkal nehezebb kérdések fölött szerző nem kevésé uralkodik. Stílja könnyed, élénk, s még sem lapos. Az indikaturát, Planum tabulárát, s régi forrásainkat is figyelembe veszi. Egészben egyszerű, bár zsenge, de nem keveset ígérő tehetségnek szor-

galommal és gondolkozással írt műve, s jogi oktatásunk előbbrehaladásának egyik öröndetes eredménye, a melyben, különösen ha azt szerző még egyszer átsimítja, egyenletesebbé teszi, helylyel-közzel kimélyíti, magánjogi gyakorlatunk s irodalmunk is találna figyelemreméltót.

Ennek alapján a pályadíjat a *Nulla Contrarietas* jeligéjű pályamű szerzője részére kiadandónak véljük.

Budapesten, 1897 május 5-én.

ZSÖGÖD BENŐ.

DR. HERCZEGH MIHÁLY.

Tekintetes Kar!

Az egyházi jog köréből kitűzött pályatételre (Adassék elő az egyházi házasság vonatkozása a polgári házassághoz, különösen a házasságkötés módját illetőleg) csak egy pályamű érkezett, habár a pályatétel harmadízben tüzetett ki s jutalma a Pasquich-alapból háromszoros összegben, vagyis 210 frtban állapított meg. A pályamunka jeligéje: *Ratione status — ratione peccati*. Terjedelme 30 íven 240, helyesebben 232 irott oldal.

A pályamű szerzője előszavában maga elmondja, hogy görög-keleti és protestans házassági jog méltatását figyelmen kívül hagyta. De a katolikus házasságnak vonatkozása a polgári házasság intézményéhez sincs eléggé feltárva. Inkább a kétféle házasság különbségei foglalkoztatják s mindegyik házassági jognak még az eljegyzésre is kiterjeszkedve, átnézetet igyekszik adni. Ennek következtében a tulajdonképi kérdés tárgyalása nem áll az előtérben. Igen rövidre (7 oldal) szabta szerző a keresztények közötti vegyes házasság megkötési módjának ismertetését, mit pedig annnyival inkább tennie kellett volna, mert e téren a kétféle házassági intézmény közeli érintkezésbe jöhet, habár tagadhatatlan, hogy a vegyes házasságok mentesége a tridenti házasságkötési forma alól még nem eredményezi azt, hogy a polgári házasságkötéssel az egyházi értelemben vett házasság is minden esetben létrejönne. Így nem ez az eset akkor, ha a katolikus fél maga sem úgy végezi a polgári kötést, hogy ezzel az egyházi értelemben vett házasságot is létesítse, a mi már azon az alapon vélelmezhető, hogy az

egyházi kihirdetés a polgárit megelőzte. Azt tehát, hogy vegyes házasság kötése esetében a polgári és egyházi kötés egyszerre létesül, csak feltételesen mondható. Ezt szerző nem tartotta szem előtt, valamint azt sem, hogy a tridenti dekretum alóli mentesség a vegyes házasságok keretén kívül magokra a tisztán katolikus házasságokra vonatkozólag is előállhat. Nem vette továbbá tekintetbe a szerző megfelelően a nem-keresztények közötti házasságot mint olyat, mely nem áll a tridenti házasság kötési forma hatálya alatt, és azt sem, hogy nem-keresztények közötti házasságokra vonatkozólag mennyiben respektálhatja az egyház az államilag megállapított bontó akadályokat. Feldolgozás tárgyává kellett volna tenni azt is, hogy a tisztán polgárilag kötött házasság egyházi részén perbelileg miként kezeletik. Tudvalevő, hogy csupán egyházilag kötött házasság a polgári jog szempontjától matrimonium non existens vagyis olyan, melynek érvénytelenítésére nincs szükség. Mi gátolja, hogy az egyház ugyanilyen álláspontra helyezkedjék akkor, ha a házasságkötés egyházi formája egyáltalán meg nem tartatott. A mű jeligéjének (ratione status — ratione peccati) egyházat illető része nem találó. Az egyház nem ratione peccati, de ratione sacramenti bírja a házasságra irányuló hatalmát.

Tagadhatatlan azonban, hogy a pályamű úgy az egyházi mint a polgári házasság intézményét szorgalmas olvasás tárgyává tette s szerzője azt, mit olvasott, ügyesen adja elő. Ebből a szempontból a pályamű dicséretreméltó.

A jutalom kiadását nem javasolhatjuk.

Budapesten, 1897 május 3-án.

KOVÁTS GYULA.
ny. r. tanár.

DR. ANTAL GYULA,
ny. r. tanár.

Tekintetes Jog- és Államtudományi kar!

A Pasquich-alapból 70 frtnyi jutalommal kitűzött közgazdaságtani pályakérdésre, melynek tárgya: „A közgazdaságtan módszereinek ismertetése,” két dolgozat érkezett be. Az egyik dolgozat a következő jeligével van ellátva: *On ne détruit que*

ce qu'on remplace. Ezen dolgozat a tárgynak alapos ismeretét mutatja és nem közönséges filozófiai szellemben dolgozza fel. A különböző módszereket és az azok körül kifejtett vitákat alaposan ismerteti és e viták terméketlenségeinek okait sikeresen kimutatja itt-ott önálló gondolkozásra is valló fejtegetéseiben. A társadalmi gazdaságban hiányos definícióinak azonban mindenesetre túlságos fontosságot tulajdonít a helyes módszer megválasztása körül. Irodalomtörténetileg is teljes tájékozást mutat, csak a matematikai módszerrel kevésbé behatóan foglalkozik. A másik beérkezett dolgozat ezen jelisével van ellátva: *„Minden tudományban a módszer a tárgyak természetétől függ.”* Ezen dolgozat kisebb keretben mozog, szorgalmas munka, az irodalomban is — bar az előbbeninél sokkal kisebb — jártasságot mutat. A pályadíjat az „on ne de'truit stb”-féle jelisével ellátott dolgozatnak kiadni javasoljuk.

Budapest, 1897 május 4.

FÖLDES.

DR. MARISKA VILMOS.

Tekintetes Jog- és Államtudományi kar!

Az örökös főrendiség eredete Magyarországon.

A Pasquich-alapból jutalmazandó pályatétel.

A fentebb jelzett és a magyar jogtörténet köréből yett pályatételre négy pályamunka érkezett be.

Ezek közül az I. számú pályamunka, melynek jelisége: *„Hazádnak rendületlenül légy híve oh magyar”,* és a II. számú, melynek jelisége: *„A törekvő a pálma”,* oly csekély terjedelműek és oly kezdetleges színvonalon állanak, hogy a pályázat eldöntésénél komoly figyelembevételt egyáltalán nem igényelhetnek.

A III. számú pályamunka, melynek jelisége: *„A nemzetből eredt, a nemzetből fejlődött”,* már jóval nagyobb terjedelmű (130 oldal) ugyan, mint a két előbbi, de tartalma nem sokkal áll felette a két előbbinek.

Szerző, úgy látszik, még annyi jogtörténeti előismeretekkel sem bir, hogy a kitűzött pályakérdés tárgyát és feladatát megérteni képes lett volna.

Csak innen magyarázható, hogy 130 oldalon keresztül a közkézen forgó történeti munkák alapján mindenféle történeti és alkotmánytörténeti jelenségeket és tényeket fejteget, a melyek az örökös főrendiség eredetével vagy éppen semmi, vagy csak nagyon távoli összefüggésben állanak; ellenben magáról az örökös főrendiség eredetéről ugyyszólván semmit sem mond, miért is felesleges volna ezen pályamunkával is tüzetesebben foglalkozni.

Ezen kedvezőtlen eredmények után csak örömmel konstáltható, hogy a IV. számú pályamunka, melynek jeligéje: „*Voll Müh und eitel Stückwerk*“, mint komoly törekvést és alapos tanulmányt tanusító dolgozat válik ki pályatársai köréből.

Szerző általában helyes alapokon indul meg, felöleli azon tárgykört, érinti mindazon intézményeket, a melyek az örökös főrendiség eredetével és kifejlődésével szorosabb kapcsolatban állanak. Azon tárgyalási módszer is, mely szerint első sorban az örökös főrendiség tartalmát és tárgyi alapjait, a főrendüket a köznemesekkel nemben megillető közjogi jogosítványokat és azután az örökös főrendiség külső kifejezését, jelzését képező főrendi címeket fejtegeti, — lényegesebb kifogás alá nem eshetik.

A pályamunka szerzője, úgy az első, mint a második rész megírásánál dicséretes szorgalommal törekedett felhasználni az örökös főrendiség eredetére vonatkozó mindazon forrásokat, a melyek könnyebben hozzáférhetők, sőt bizonyos mérvű levéltári kutatásokat is tett. A pályatétel kimerítő és teljes sikerű megoldása azonban jóval mélyrehatóbb és szelesebb alapon nyugvó tanulmányt igényelt volna.

Az kétségtelenül helyes álláspont, hogy az átöröklésen nyugvó örökös főrendiség kifejlődésének alapját az 1351. évi ősrégi törvény vetette meg; ámde ezen tétel igazsága nem mentheti fel az örökös főrendiség eredetének felderítésével foglalkozó jogtörténet-írókat azon kötelezettség alól, hogy az ezen időpontot megelőző jogtörténeti fejleményekkel is foglalkozzék. Holott szerző az árpádkori és különösen a pályatétel szempontjából is fontos XIII. századbéli alkotmány fejlődésére jóformán ügyet sem vetett.

A pályamunka első része sokat foglalkozik ugyan a királyi tanács intézményével, és szerző biztos tudatában van annak, hogy ezen intézménynyel az örökös főrendiség eredete és kifejlődése szoros kapcsolatban áll: mindazáltal szerző idevonatkozó fejtegetési több tekintetben hézagosak és következtetései tévesek. Szerző a királyi tanács jogállásával és alkotmány-történeti fejlődéséről a királyi kormányzatban és az országgyűléshez való viszonyáról nem tudott magának egészen világos képet alkotni; a mi nélkül pedig az örökös főrendiség eredete és kifejlődése kellő világításba nem helyezhető. Munkája e tekintetben a nyilvánossághozatal előtt mindenestre kiegészítendő és helyesbítendő volna.

A második résznek, mely az örökös főrendi címek eredetével foglalkozik, egyik leglényegesebb fogyatkozása, hogy a súlypontot nem arra helyezi, miszerint ezen címek (különösen a grófi és bárói címek) eredetének a nyugat-európai jogfejlődéstől sok tekintetben eltérő sajátos magyar jellemvonásait kellőképen kidomborítsa, hanem inkább arra, hogy a magyar jog fejlődést a nyugatival, nevezetesen a németországiat minél hasonlóbbnak tüntesse fel; pedig a rendelkezésére álló fordítások is eléggé figyelmeztethették volna arra, hogy a magyar grófság és báróság mint örökös főrendi cím egészen más jogtörténeti alapokon indul meg és fejlődik, mint a nyugat-európai, különösen a németországi hasonló címek. Továbbá nincsen kellőképen feltüntetve az sem, hogy a hercegi cím már olyan, melynek nincsen sajátos magyar gyökere, jogtörténeti alapja, mely mint nyugat-európai mintára honosított főrendi cím később sem tudott nálunk nagyobb jelentőséghez jutni.

Mindezen fogyatkozások daczára, a melyek részben nagyobb fáradság nélkül pótolhatók lesznek, minthogy a pályamunka fejlett jogtörténeti érzékről és alapos előképzettségéről tanusodik, a melyhez járul szerzőnek a források összegyűjtése körül tanúsított szorgalma és figyelemreméltó ítélő képessége: a kitűzött pályadíjat kiadandónak tartom.

Budapest, 1897 május 5-én.

DR. TIMON ÁKOS,
ny. r. tanár.

III. Az orvostudományi karnak jelentése.

A budapesti kir. egyetem e. i. rectora ő nagyságának

Budapesten.

Szerencsénk van Nagyságodat értesíteni, hogy az 1896/97. tanévre hirdetett egyetemi pályakérdésekre történt pályázatok eredményei következők:

1. A *bonecztanból* kitűzött pályakérdésre: „Vizsgáltassanak meg és irassanak le az izületi üregek és a nyálkátömlők befecskendések alapján. A készítmények a II. bonecztani intézetéi maradnak. Jutalma a Pasquich-alapból 70 forint“, egy pályamű érkezett be, „a *bonecztan, kapcsolatban a szövettannal, az orvosi tudomány alapkövét képezi*“ jeligével. A pályamunkához a II. sz. bonecztani intézet múzeumában elhelyezett 39 szép bonecztani készítmény csatoltatott. A magyarázó szöveg 57 quart írott lapra terjed s három fejezetre oszlik. A pályázó irálya egyszerű, tisztán érthető, magyarsága jó; készítményei igen szépek s nagy hasznára lesznek a tanításnak s gazdagítják intézeti múzeumunkat, a mellett igen nagy szorgalomra vallanak, és ezt nemcsak számuk, hanem az ilyféle készítmények készítésének ismeretes technikai nehézségei is demonstrálhatják; mindezeknél fogva a pályamunka a jutalomra minden tekintetben érdemes.

A kitűzött pályadíj tehát „a *bonecztan, kapcsolatban a szövettannal, az orvosi tudomány alapkövét képezi*“ jeligés munkának odaitéltetett.

A felbontott jeligés levélke szerzőül: *Berger Ede III-ad éves orvostanhallgatót* nevezi meg.

2. A *bonecztanból* kitűzött 2-ik pályakérdés: „Tanulmányoztassanak és irassanak le a mellvezető (ductus thoracicus) anatómiai viszonyai injectiós és borszeszes készítményeken. A beadandó készítmények az I. bonecztani intézet tulajdonát képezik. Jutalma a Pasquich-alapból 70 forint“, valamint a szülészet és nőgyógyászat és szemészetből kijelölt s 12. s 13. számú jutalomtételek meddők maradtak.

3. Eredményes volt azonban az *élet- és kórvegytanból*

kitűzött e pályakérdés: „Vizsgáltassanak és állapíttassanak meg azon eljárások, melyek segítségével a czukornak kis mennyisége a vizelet többi szénhydrátjaitól és egyéb reducáló anyagaitól elkülöníthető és azok mellett rövid úton felismerhető. Jutalma a Pasquich-alapból 70 frt“, melyre ugyanis beérkezett egy munka „Glucose“ jeligével.

Pályázó új módszereket nem állapított ugyan meg, de kísérletileg átvizsgálta az irodalomban már ismertetett eljárások közül azokat, melyek célravezetőnek ígérkeztek és kiválogatta azokat, melyek a bírálatnál megfelelőeknek mutatkoztak s ezen módszerekből állított össze oly eljárást, mely a pályakérdésnek megfelelőleg alkalmas kismennyiségű czukornak elkülönítésére és felismerésére. Dolgozata e mellett az idevágó irodalomban s a kémiaának idetartozó szakában teljes tájékozottságot mutat, a kívánt mértéket e tekintetben is megüti, miért is a kitűzött pályadíj a „Glucose“ jeligés munkának odaitéltetett.

A jeligés levélke felbontatván, kitünt, hogy a munka szerzője *Preszburger Jakab Jenő IV-ed éves orvostanhallgató*.

4. Nem vezetett eredményre a *belgyógyászatból* kitűzött e pályakérdés: „A központi és körzeti bénulások fogalma és symptomatológiája. Jutalma a Pasquich-alapból 70 frt.“

Beérkezett ugyan egy dolgozat „*főből indul ki a romlás a tagokba*“ jeligével, de szerzője a feladattal nem birkózott meg; orvosi tanulmányainak és főleg klinikai ismereteinek még csak elején van s irodalmi adatok tanulmányozásában teljesen járatlan; nem volt tehát neki a pályadíj kiadható, miért is a jeligés levélke megsemmisítettett.

5. Meddő maradt az *élettanból* kitűzött pályakérdés is.

6. Az *Arányi-alap* pályatételei közül csak a következő pályakérdésre érkezett be egy pályamunka: „Vizsgáltassanak a gonococcusok tenyésztési módszerei diagnostikai értékükre nézve. Jutalma az Arányi-alapból 60 frt“, „*utendum est aetate*“ jeligével.

Az 59 sűrű negyedretű kézirat két főrészből áll: egy irodalmi és egy vizsgálati részből.

Az egész dolgozat gondolkodó elméről s átható logikus érvelésről, a vizsgálati módszerek teljes ismeretéről s azok

helyes alkalmazásáról, végre egy igen czélszerű új tápláló talaj ajánlásában mutatkozó bizonyos önállóságról tanúskodik. A mód-szerek összehasonlító bírálata tekintetében a dolgozat számbavehető adalékot szolgáltatna s irodalmi közlés anyagát is tehetné, ha a százalékokban feltüntetett eredmények mindig azonos számú vizsgálatokból volnának levonva. Ezt szerző az idő rövidsége, kellő mennyiségű vérsavó hiánya s megfelelő beteganyagnak elégtelensége miatt eddigelé még nem tehetette. Ha ezt a postulatumot néhány észlelettel kiegészíti s ha nevezetesen a negatív görceői eredményt adó esetek számait szaporítja: úgy dolgozata irodalmi közlésre is bevalik. Az itt támasztott ezen igénynek aránylag kevés munkával fog megfelelni.

Oda kellett tehát itélnünk az „utendum est aetate“ jeligés munkának a pályadíjat.

Minthogy pedig egy magát megnevezni nem óhajtó orvosdoktor s főorvos a kórszövettan tanárának kezéhez 50 frtot juttatott valamely beváló kórszövettani, vagy bakteriologiai pályamunka jutalmazására s miután a fenti munkának versenytársa nincs, az orvoskari tanártestület a köszönettel fogadott 50 frttal az Arányi-féle 60 frtnyi pályadíjat *110 frtra egészítette ki*, e megnövesztett jutalomdíjjal óhajtván serkenteni az „utendum est aetate“ jeligés munkának szerzőjét a további sikeres munkásságra.

A felbontott jeligés levélke a munka szerzőjéül: *Csillag Jakab végzett orvostanhallgatót* nevezte meg.

7. Áttérve most a *Senger Katalin*-féle alapítványból díjazandó jutalomtétélekre, kénytelenek vagyunk constataálni mindenekelőtt, hogy a szemészetből kitűzött pályakérdés negyedszer is meddő maradt.

8. A *bőrkórtanból* kitűzött pályakérdésre: „Vizsgáltassanak a bőr beidegzési viszonyai a leggyakrabban előforduló bőrbántalmakban, tekintettel a tapintás, fájdalom és hőérzés elváltozásaira, a bőrreflexek magatartásaira és a trophicus viszonyokra. Jutalma 260 frt“, beérkezett egy pályamunka; jeligéje: „*experimentum fallax, iudicium difficile*“.

A pályamunka egy meglehetősen vaskos, 255 oldalra terjedő kötetet képez s négy részre oszlik; a dermatológiának egy

igen nevezetes kérdésével foglalkozik; sok tekintetben figyelemreméltó eredményeket mutat fel, melyek pályázónak szakértelmére és kitartó szorgalmára vallanak. A pályakérdésben foglalt fontos mozzanatok úgy élettani, mint klinikai jártasságot tételeznek fel, és daczára egyes nem egészen megtámadhatlan pontoknak, részint a vizsgálatok módja, kivitele, részint a kóreseteknek minden részletükben történő megvizsgálása a mellett szólnak, hogy pályázó komolyan foglalkozott egy komoly kérdéssel. A végeredmények azonban nem tartalmaznak egészen pozitív adatokat, s a pályamunka szerzője mindig csak arra szorítkozott, a mit látott s a mit vizsgálataiból levonhatott. Tekintettel arra, hogy a pályadíj csak *absolut becsű* munkának adható ki, az „experimentum fallax, iudicium difficile“ jeligés munka nem üti meg a mértéket, a miért is a pályadíj nem volt odaitélhető. Serkentse azonban a szerzőt ama tudat, hogy ha dolgozatát alapos vizsgálatokra támaszkodva kiegészíti, az újlag kitűzött pályadíjért sikeresen küzdhet. A jeligés levélke megsemmisítettett.

9. Eredményes volt a *gyógygysertanból* kitűzött következő pályakérdés: „Fejtssek ki önálló vizsgálatok alapján, vajjon a helybeli érzéstelenítő szerek mily szöveti változásokat okoznak az érző idegvégékészülékekben? Jutalma 260 frt.“

Egy pályamunka érkezett be „*La médecine est une science et un art*“ jeligével. 60 negyedrért oldalra terjed ki s 16 aquarellrajz 12 táblán és egy nagy doboz, számos görseői készítménnyel van hozzá mellékelve. A munka *absolut becsű*, mely új, eddig nem ismert adatokat tartalmaz, azokat kerek formában dolgozza fel, oly módon, hogy közlésre késznek tekinthető. Mindez nem csekély érdem oly pályakérdésnél, mely nem régi, taposott útakra, hanem egészen új irányba, a pharmacohystologia terére utalja a dolgozót, s nem kész methodusokkal megfejthető detailmunkára hívja fel, hanem olyanra, melynél előzőleg még alkalmas, megbízható módszert is kell keresni.

A pályakérdés aprioristikusan feltételezte, hogy a helyi érzéstelenítők hatása az érző idegvégződésekből histológiai változásokkal jár, bár erre pozitív adatok egyáltalában nem állottak rendelkezésére, sőt a kérdés soha még vizsgálat tárgyát

sem képezte. A munka kifogástalan szöveti módszerek segítségével dolgozik s kittünőnek mondható; készítményekkel és hű ábrákkal rendelkezésünkre bocsátja az ide vonatkozó adatok egy részét s az aprioristikus felvétel helyességét bizonyítja.

Ez alapon, bár a kérdés még évekre szolgáló vizsgálati anyagot nyújthat, a „La médecine est une science et un art“ jellegű munkának, mint a mely a feladott kérdés megfejtésében úttörő s így abszolút becsű, a pályadíj odaitéltetett.

A jellegű levélke felbontása után kitűnt, hogy a mű szerzői: *Verebely Tibor* és *Horváth Gyula V-öd éves orvostanhallgatók*, kik között a Senger-féle 260 frtos pályadíj egyenlő arányban osztatik meg.

Budapest, 1897 ápril 29., az orvoskari tanártestület VI. r. üléséből.

Dr. AJTAI SÁNDOR,
e. i. decán.

THANHOFFER LAJOS,
e. i. jegyző.

*A budapesti kir. egyetem e. i. rectora Ó Nagyságának
Budapesten.*

Vonatkozással Nagyságodnak 1226/896/97. sz. átiratára, szerencsénk van idemellékelve megküldeni:

1. Az 1896/97. tanév pályázatainak eredményére vonatkozó jelentést; és

2. Az 1897/98. tanévre kitűzendő pályakérdéseket.

Egyszersmind Nagyságodnak becses tudomására juttatjuk, hogy az idei pályabonczolatoknál az Arányi-alapból kiadandó első díjat (negyven forintos) az első sorban legjobb bonczjegyzőkönyvért Reichenfeld Zoltán V. éves orvostanhallgató, — a második díjat pedig (húsz forintos) a második sorban legjobb bonczjegyzőkönyvért Tauszk Kornél V. éves orvostanhallgató nyerte el.

Figyelemre méltó bonczjegyzőkönyvvel vett részt a pályázatban Steiner József V. éves orvostanhallgató is, s azon helyzetben vagyunk, hogy szorgalmát 15 frtos szorgalmi díjjal ismerhetjük el, a mennyiben egy ismeretlen kartárs e célra karunk decanjánál 15 forintot tett le.

Az egyetemi ünnepélyen kiadandó összesen 75 forintnyi szorgalmi díjat s a sikeresen megoldott kórszövegtani pályakérdésnek szintén ismeretlen kartárs által 60 forintról 110 forintra megnövelt Árányi-féle jutalomdíját bátrak vagyunk jelen átiratunk kapcsán Nagyságodhoz átszármaztatni.

Budapest, 1897 április 29, az orvoskari tanártestület VI. r. üléséből.

Dr. AJTAI SÁNDOR,
e. i. decan.

THANHOFFER LAJOS,
e. i. jegyző.

IV. A bölcsészettudományi karnek jelentése.

*A budapesti kir. egyetem e. i. rectora Ő Nagyságának.
Budapesten.*

Nagyságos Rector Úr!

A Bölcsészeti-Kar jelen évi pályázatainak eredményéről a május 6-ikán tartott VI. r. ülésünk határozatai alapján a következő jelentést van szerencsém Nagyságod elé terjeszteni.

A húsz pályázat közül tizenháromra, úgymint:

A Magyarország történetéből kitűzött 25. és 26. sz.

A chemiából . . . . . kitűzött 28. sz.

Az ó-kori egyetemes történelemből . . . . . " 29. "

Az ó-kori görög történelemből . . . . . " 30. "

Az újkori egyetemes történelemből . . . . . " 31. "

A földrajzból . . . . . " 32. "

A classica-philológiából . . . . . " 33. "

A magyar irodalomból . . . . . " 36. "

Az ugor összehasonlító nyelvészetből . . . . . " 37. "

A kísérleti természettanból . . . . . " 39. "

Az állattanból . . . . . " 40. "

Az embertanból . . . . . " 41. "

tételre nem érkezett pályamű.

A magyar művelődéstörténetből kitűzött 27. sz. tételre 1 pályamű érkezett. Jelígeje: A városok az ország virágai. Jutalomra érdemesnek ítéltetett. Szerzője: Szende Pál, I. éves joghallgató.

A görög irodalomból kitűzött 34. sz. tételre 1 pályamű érkezett. Jeligéje: Ott kéken a Zeusz-lakta domb stb. Jutalomra érdemesnek íteltetett. Szerzője: Vértesy Jenő, II. éves bölcsészethallgató.

A római irodalomból kitűzött 35. sz. tételre 1 pályamű érkezett. Jeligéje: *Χαλεπόν οὐτωςι πωῆσαι, ὅστε μηδὲν ἀμαρτεῖν*. Jutalomra érdemesnek íteltetett. Szerzője: Bohdaneczky Lajos, III. éves bölcsészethallgató.

A német nyelvészetből kitűzött 38 sz. tételre 3 pályamű érkezett. Az 1-sőnek jeligéje: D'Môt schait hêe, stb. A 2-iké: Es gibt keine andere wissenschaftliche Betrachtung der Sprache, als die geschichtliche. A 3-iké: Die Maierheiber, dos zain di reiber, stb. Jutalomra méltónak íteltetett a 2. sz., melynek címe: A rajnai frank nyelvjárás Magyarorszáiban. Szerzője: Schmidt Henrik, III. éves bölcsészethallgató.

Az állattanból hirdetett 42. sz. nyílt pályázatra Klein Jenő IV. éves orvostanhallgató jelentkezett. Tervezetét a Bölcsészeti-Kar elfogadta s kivitelével ugyancsak őt bizta meg. Az elkészült pályamű arról tanuskodik, hogy szerzője a magaválasztotta tárgyát nagyjában helyesen fogta fel, hogy a historiológiai vizsgálatokban jártas s hogy ügybuzgósággal és szorgalommal buvárkodik. A Kar a Margó-féle alapból kitűzött 100 forintot szerzőnek kiadja.

A növénytanból hirdetett 43. sz. nyílt pályázatnál Roth Róbert IV. éves bölcsészethallgató lett a magyarhoni Ericaceák vegetatív szerveinek comparatív anatomiai vizsgálatával megbizva. Benyújtott pályaműve nagy szorgalomra s beható vizsgálódásra s önállóságra vall. A Kar a Margó-féle alapból kitűzött 150 forintot szerzőnek kiadja.

A vegytanból hirdetett 44. sz. nyílt pályázatra dr. Buchböck Gusztáv, az I. chemiai intézet tanársegéde jelentkezett. Tervezetét a Bölcsészeti Kar elfogadta s a kísérleti dolgozat

kivitelével őt bizta meg. Az elkészült pályamű minden tekintetben méltó a jutalmazásra. A Kar elismerésének kifejezésével a Than-féle alaphól kitűzött 300 forintnyi pályadíjat dr. Buchböck Gusztávnak ama dolgozatáért adományozta, melynek czíme: A carbonylsulfid hydrolytes bomlásának sebességéről.

Budapesten, 1897. évi május 6.

THEWREWK,
decan.

Dr. Buchböck Gusztáv, az 1-ső chem. intézet tanársegédje, a Than-féle alaphól kitűzött 300 frtnyi jutalomra nyílt pályázat alapján tervezetet nyújtott be. Célja volt a carbonylsulphid vizes oldatában történő chemiai változásnak időbeli lefolyását tanulmányozni. Nevezetesen azt kívánta megvizsgálni, vajjon e reactio az úgynevezett első rendűekhez tartozik-e? Ezenfelül kideríteni akarta a hydrogenionoknak és a hőmérséknek befolyását a reactio sebességére. E tervezet elfogadtatott, és a bölcsészeti kar 1895 október 17-iki ülésén pályázót a kísérleti dolgozat kivitelével megbizta.

Pályázó kísérleteinek eredményét két közleményben nyújtotta be, melynek czíme: „A carbonylsulphid hydrolytes bomlásának sebességéről.“ Az első közlemény nyomtatásban is megjelent 33 nyomt. $\frac{1}{8}$ lap, 2 rajzzal; a második közlemény kéziratban 17 félívre terjed.

Szerző vizsgálatainak eredménye a következő pontokban foglalható össze:

1. A carbonylsulphid hydrolytes bomlása az egy molekulás reactiók törvénye szerint folyik le.

2. A savak jelenléte dissociatiójuk fokának sorrendjében csökkentik a reactio sebességét.

3. Ugyanazon periodmos csoportba tartozó fémek sóinak kationja az atomsúly növekedésével gyorsítja, az anion pedig csökkenti a reactio sebességét.

4. A sók reactio gyorsító hatása és az oldat belső súrlódása közt összefüggés van.

5. A hőmérsék befolyása a reactio sebességére, a dissociatio fokának növekedésére és a belső súrlódás csökkénésére vezethető vissza.

E positiv eredményektől eltekintve, szerző a katalitikus hatások rejtélyes kérdésének tisztázásához lényegesen hozzájárult az adataiból vont következtetésekkel.

A követett módszerek kivétel nélkül szabatosak. Mintegy 450 pontos mérő-kísérletből és a számos megfigyelésből vont következtetései helyesek, úgy, hogy szerző a kitűzött feladatot, a tudomány mai színvonalához mértén alaposan oldotta meg. Tudományos értékű dolgozata, alapos chemiai és matematikai képzettségéről és önálló gondolkodásáról fényes tanúságot tesz.

A pályamű az elmondottak szerint minden tekintetben méltó a jutalmazásra. Alólirott ajánlja, hogy a tek. bölcsészeti kar elismerésének kifejezésével adományozza, a Than-féle alapból kitűzött 300 frtnyi pályadíjat Dr. Buchböck Gusztávnak azon dolgozatáért, melynek címe: „A carbonylsulphid hydrolytes bomlásának sebességéről.”

Budapesten, 1897 április hó 10-én.

DR. THAN KÁROLY,

a chemia ny. r. tanára a m. k. tud.
egyetemen.

Buchböck Gusztáv egyet. tanársegéd benyújtja pályamunkáját, melynek kidolgozásával a Than-féle alapból hirdetett nyílt pályázat alapján a bölcsészeti kartól 1895-ben megbízott.

A pályamunka címe: „A carbonylsulphid hydrolytes bomlásának sebességéről.”

Szerzője a munka elején ismerteti a kísérleti eljárást; kimutatja ellenőrző kísérletekkel, hogy a tőle választott titsimetrikus módszer a kénhydrogen meghatározására teljesen megbízható; leírja a carbonylsulphid oldatának pontos lemérésére szolgáló eljárást, azután áttér a carbonylsulphid és víz között végbemenő reactio sebességének mérésére. E mérések eredményét három táblázatban állítja össze. Ezután megvizsgálja a reactio sebességét különböző savak jelenlétében s az eredményt 19 táblázatban állítja össze. E vizsgálatból kitűnik, hogy a savak általában csökkentik a reactio sebességét és a csökkenés első sorban a hydrogenionok mennyiségétől függ.

Hasonló eljárással megvizsgálja szerző azt is, hogy a sók jelenléte mily értelemben hat a reactio sebességére s az öt táblázatban összeállított kísérleti adatokból kitűnik, hogy a sók a carbonylsulfid hydrolytes bomlására különböző mértékben hatnak. Itt azt a figyelemreméltó eredményt kapja, hogy a a reactio sebességi coefficientse közelítőleg lineáris functiója a kation atómsúlyának; továbbá, hogy a sebességi coefficientens additio természetű. Végül a hőmérséklet hatása a reactio sebbességére van kidolgozva.

A pályamunka bizonyítékot szolgáltat arra, hogy szerzője az elméleti chemiában otthonos. A felsorolt irodalmi adatok bizonyítják, hogy Buchböck Gusztáv ismeretei túlmennek az iskolai tanításban megszervezhetőkön, mert dolgozatában felhasználja a különböző folyóiratokban közzétett adatokat és nézeteket. Kísérletei pręcisek, mit annak köszönhet, hogy azoknak kivételében körültekintő és így a hibaforrásokat lehetőleg kikerüli. Következtetései helyesek és a megengedhető korlátokon belől maradnak, mit annál inkább ki kell emelnünk, mivel dolgozata oly irányú, a melyben a túlkapó speculatióra tág tér nyílik.

A pályamunka sok anyagi és szellemi munkáról tanuskodik. Mindenesetre magasabb szintben mozog, mint általában a kezdők pályamunkái mozogni szoktak s mint tudományos értekezés is, bátran kiállja a nyilvánosság kritikáját. Ajánlom, hogy szerzőjének a díj kiadassék.

---

885. Az 1896. évi május 13-án 2-szor hirdetett következő jutalomtételre: „Városaink műveltsége anyagi, erkölcsi és szellemi tekintetben.” Jutalma a Pasquich-alapból 70 frt. 1897. évi ápril 3-ig egy pályamű érkezett ily jeligével: „A városok az ország virágai.”

Bírálat.

A pályázó nagy irodalmi és kútfői készülékre alapította a feladat megoldását. Ilyenek a többi közt a forrásokon épült szakszerű történelmi munkák, mint: Budapest, a magyar bánya-

városok, és különösen Besztercebánya, Kolozsvár, az erdélyi szászok, a magyarországi bányászat és az alsó-magyarországi bányaművelés története. Továbbá, az oklevéli adatokat tartalmazó gyűjtemények közül némely kiválóak, u. m.: a magyar városok számadásai, Buda, Pozsony, Selmeicz, Kassa és a szepesi városok jog- és törvénykönyvei. Szerző ezek világitásánál vizsgálván városaink közigazgatását, jogéletét, hadügyét, közrendészetét, közerkölcsiségét, családi és társadalmi viszonyait, iskolázását, művészeti emlékeit, vallási életét, adózásait, iparát, kereskedelmét, bányászatát és mezőgazdaságát, s így a művelődés összes elemeit és mozzanatait; — a vizsgálat által városi polgáraink műveltsége mibenlétéről kielégítő rajzot nyújtott. — És habár a városokban a táplálkozást tüzetesen ismertetni, néhol a kétes adatokat bírálni és fejezetenként a nagyszámú tényrészleteket csoportosítva méltatni, és ekkép a polgárok műveltségének minőségét ítéletben okolva megalapítani elmulasztotta: mégis a munkát a felhozottaknál fogva a jutalomra érdemesnek tartom.

Budapest, 1897 április 16.

DR. KERÉKGYÁRTÓ ÁRPÁD,
ny. r. tanár.

Minden eszmei vezérfonal nélkül, a dolgoknak csupán külső jegyei szerint csoportosított és fejezetekbe osztott történelmi munka, mely azonban rendkívüli szorgalomról tesz tanubizonyságot. Ennélfogva a szerzőnek a díjat, szorgalmi jutalom gyanánt kiadni javaslom.

DR. BALLAGI ALADÁR,
ny. r. tanár.

Herodas (Herondas) és a görög meg római mimus. Pályamű. Jeligióje: *Χαλεπὸν οὕτω τι ποιῆσαι, ὥστε μηδὲν ἁμαρτεῖν.*

Ezen pályamű más nyelvekben is jártas nagy szorgalmú szerzőre vall. De meglátszik rajta, hogy szerzőnek nem volt elég ideje minden részletbe behatni, minden kútfőt kellően

méltatni, s hogy módszer dolgában még semmi biztossága. Egészben véve azonban eléggé ügyes képét adja Herondas mimusainak s a mimusra vonatkozó gazdag irodalomnak. Ennyiben a jutalomra érdemesnek ítélem.

PONORI THEWREWK EMIL.

Herodas (Herondas) és a görög meg római mimus. Pályamű.

Jellegje: Χαλεπὸν οὕτω τι ποιῆσαι, ὥστε μηδὲν ἁμαρτεῖν. 1—87 negyedívrét írott lap. Rövid előszó után egy bevezetés- és három főfejezetben igyekszik megoldani feladatát. A bevezetés szól a mimus közös forrásáról, eredetéről, a görög és római mimus külön jellegéről (1—16); az első fejezet adja a mimus vázlatos történetét, Sophson, Xenarches és Theobrites mimus alkotásait tárgyalja egy pár életrajzi adat fölemlítése mellett (16—42). A második főfejezet Herodas korát, mimusainak tartalmát és jellemzését adja (43—72). Az utolsó fejezet szól a római mimusról (73—84). Egybefoglalás, források felsorolása fejezi be az értekezést.

A mimus gazdagnak mondható irodalmából értekező elég ügyességgel válogatá ki a jellemző adatokat, habár felette hézagosan. Mondhatni, az egész értekezés egy kis összefoglaló áttekintése az irodalomnak. Annyira függ forrásaitól, melyek egy szálig már feldolgozásokul tekinthetők, hogy ezeknek idézeteit is módszerüen állítja egybe. A belemélyedés szerzőnek nem természete, az eszmemenet finomabb szálait nem veszi észre, az igazi tudományos módszer alkalmazásában még csak tapogatózik. Megesik rajta, mit az elsietésnek lehet tulajdonítani, hogy idézeteit sem nézte meg jól. Így idézi a Schaliástól Juvenális II. 172. sorához, holott e satíra 170 sorból áll és mimusról egyáltalán nem szól. Nem idézi Juvenális főhelyét a mimusra nézve (VIII., 183—192). Említi, hogy Horatius arspoéticájában nem szól a mimusról, de nem használja fel Epist. I., 18, 14 fontos helyét, hol az archimimussal szemben a secundorum partium képviselőjét említi; nem használja föl Horatius megemlékezését Laberiusról. Sal. I., 10, 6. A görög nevek leírásáról is érzik, hogy magokba a forrásokban

utána nem nézett, pedig kivált kezdő philologusnál a legjobb mód az irodalomtörténeti testimoniumokkal megismerkedni. A római mimusról a mit mond azt Sebanzból írja ki és Thewrewk egy értekezését veszi át. (Figyelő 1876.)

Crusius kitünő könyvét: „Untersuchungen zu den Mimiawben des Herondas“, Herondas mimusairól oly felszínesen olvasta, hogy az összefoglaláson kívül alig használt fel valamit, holott a paroemiologia e kitünő bűvárától nagyon, de nagyon sokat tanulhatott volna és épp e ponton érintkezik a római mimus a göröggel; elég Publicius Syrus tendenciáira hivatkoznom, melyekből egypárt idéz, de Ribbeck O. Comicon Rom. frag. Lipcse, 1873; *mimus*-töredék gyűjteményében előforduló kitünő kiadását e sentenciáknak nem ismeri.

Crusius párhuzamos helyei, melyek a római irodalomból vannak idézve, szintén igen figyelemreméltók. Igaz, hogy szerző kijelenti, hogy nem volt ideje a római mimussal behatóbban foglalkozni és igéri értekezésének kiegészítését.

Theobrites mimusszerű idylljeiről, szoltában Theobrites és Herondas közti viszonyt tárgyalhatta volna tüzetesebben, mint Jules Girárd cikke: a Rev. d. d. Mondes 1893. folyamában és Hauber a bécsi philologiai gyűlésén tartott kitünő fölolvadásában, melyhez épp azon az úton hozzáférhetett volna, mint többi forrásaihoz.

Herondas mimusait jól jellemzi. Azt a kérdést, hogy szinpadon előadták-e vagy nem, Crusiussal szemben igyekszik úgy megoldani, hogy nem adták elő, mert egy-egy mimus, pl. a VI. (a két barátnő) előadása el nem képzelhető. Úgy, de éppen Crusiushoz e mimushoz fűzött megjegyzései és vázsképekre való hivatkozásai más meggyőződésre vezettek volna. Ha már Crusiussal szembe próbálkozott volna valamit védeni: tehette volna ezt Theobrites érdekében, ki Herondas realimusát a költészet és pedig a szépköltészet naiv sentimentalismusára enyhítette. Leginkább szerettem volna, ha Herondasból vett részletekben nem oly szűkmarkú és ha a görög fordítás útján bebizonyítja, hogy foglalkozott vele. P. o. Crusius kalauzolója a legjobb philologiai gyakorlat lett volna, mert a Herondas-szöveg megállapítására vonatkozó viták főbb eredményeit foglalja egybe. Nem Crusi-

ussal szemben szövegírálatra gondolok: ide még rengeteg sokat kell tanulnia, de a vita iránti érdeklődést várnám még és a szöveg alapos megértését. Egy-egy, két-három sorú idézet, görög nyelven, nem tájékoztat, szerző philológiái tájékozottsága iránt.

Legjobban sikerült a Herondas névére vonatkozó érvelése, melyben Ristelhubert (*Les mimes de Herodas*) követi; de a Kosi feliratok által igazolt *δας* képző (patronymikus képző) inkább *νδας* mellett szól, mint a *bokot* is *dor* nevekben látjuk. Örömmel tapasztaltam, hogy szerzőnek a német és francia nyelvben szép jártassága van. Oly gazdag irodalmat olvasott át, mely becsületére válik. Ezért, mivel feladatát saját elismerése szerint félig oldá meg, egyes részeket elnagyolva adott, sokat elsietett és egy pár helyet félreértett, a jutalom félére tartom érdemesnek, de művét érdemesnek tartom arra, hogy irodalmi közzétételre a fenn megjelölt irányban átdolgozza, illetve kiegészítse.

Budapest, 1897 április 11.

HEGEDÜS ISTVÁN.

Homeros és a Kalevala. Pályamű. Jeligeje: „Ott kéken a Zeus-lakta domb stb.“

E téma a Homér-féle kérdéssel, a Homér-féle kérdés pedig a népköltészet kérdésével kapcsolatos. Módszeres megfejtése tehát nemcsak a classica-philológiának válik hasznára, hanem általános szolgálatot is tesz a tudománynak, amennyiben a népköltészet, nevezetesen a népköltőtte epikai énekek jellemző sajátságainak kiderítését s annak útján nép-pszichológiai ismeretünket is előmozdítja.

A pályamű szerzője azonban nem így fogta föl a dolgot, nem is fogható föl így; mert a Homér-féle kérdést lenézi s ennek következtében még a Kalevalát is egy genialis szerzőnek tulajdonítja, holott erről az eposzról ugyancsak tudnivaló, hogy gyűjtemény alapján készült.

A kitűzött kérdés mit sem vesz fontosságából, akár Wolf Frigyes Ágostonhoz, akár ellenfeleihez szegődünk. Ma már kétségbevonhatatlan tény, hogy valamint Goethe az

Iliásból és Odysseából tanulta a maga homéri technikáját: úgy ezen két eposz szerzője is okvetetlen a népköltészet hű tanítványa. A stabilis jelző, a stereotyp kifejezés, a plasticitus, a csodálatraméltó természetesség, naivság, szóval minden homéri vonás, népköltészeti vonás

Szerző egybeveti Homért és a Kalevalát, jellemzi mind-egyiknek a kiválóságát, de nem annyira tudományos értekezést nyújt, mint elég ügyesen, könnyen érthető stílusban szerkesztett ismertetést.

A pályadíjat szívesen odaitélem a szerzőnek; de nem annyira a siker, mint a szorgalom buzdító jutalmául.

PONORI THEWREWK EMIL.

Homeros és a Kalevala. Pályamű a görög irodalomból. Jelige: „Ott kéken a Zeüsz-lakta domb, Itt zölden a nyájas sziget, stb. Arany J.”

Terjedelme 1—121 negyedívrét írott lap. Tárgyát 6 fejezetben dolgozta föl: I. A két költő személye. II. Homeros és a Kalevala szerzőjének tárgya. III. A homerosi világ vallás-erkölcsi felfogása, párhuzamban a Kalevalájéval. IV. Állami és családi élet jellemzése. V. A jellemek. VI. Nyelvezet.

E pályamű gyakorlott tollra vall. Élénk érzékkel ad számot szerzője azon benyomásokról, melyeket rá Homeros két éposa és a Kalevala tett. Melegen bír érezni és elég finom felfogással veszi észre a jellemző vonásokat. Az első két fejezet ugyan oly általánosságban mozog, hogy a többi fejezet iránt nem bír érdeket kelteni, de kivált a III., IV. és V. fejezet jól meg van írva. Ha csak arról volna szó, hogy tárczaczikk alakjában, minden forrástanulmány nélkül, élvezhető nyelven jellemeztessék Homeros és a Kalevala költészete, szerző jól megoldotta volna feladatát. De ennyi egy egyetemi pályakérdés megoldására nem elegendő. Hogy mennyire nem érinti e pályamű szerzője a főkérdéseket, melyek a pályatétel fogalmazója előtt lebeghettek, elég annyit felhoznom, hogy Lönnrot-ról ily mondatban emlékszik meg, a homerosi kérdésen egy-két lapnyi elmélkedéssel túlesik: a kérdés mai állásáról mit sem

szólva; a Kalevalánál csak az idézeteknél említi Barna Ferdinándot mint fordítót, de már csak Barna fordításának bevezetésében érintett Ukkó-kérdésre sem reflektál és e kérdéssel kapcsolatban, a sok varázslat, javas ének hitrégiségi titkainak fátyolát meg sem lebbenti, holott 1871 óta az osztjok, vogul, lap hagyományok oly gazdag halmaza állt rendelkezésére, melyet, ha tudományos czélt tűz ki maga elé, lehetetlen, hogy ne tanulmányozott volna. A külföldi irodalmat egyáltalán nem érinti. A Kalevala egységét ép oly apodictice állítja, mintha nem olvasott volna semmit arról, hogy Lönnrot előtt is már mily gazdag anyag volt egybegyűjtve és utána is folytatta a gyűjtést a Finn Irodalmi Társaság. Ha idéz, a helyet meg nem jelöli. Egyáltalán tartózkodik a philologiai apparatusnak még csak látszatától is. Pedig ép az eposz egységének kérdése egész más a Kalevalánál és más a Homeros költeményeiben. Már csak a befejező versek:

„Utat törtem dalaimmal,
Utat törtem, mutatgattam.
Galyat téptem, irtogattam;
Az új ösvény itt kezdődik,
Az új pálya itten nyílik.“ (L. r. 611. és köv.)

összevetve XV., záró, befejező részével:

„Dalom másra fordíthatom,
Másik hősre alkalmazom.“

a homerosi költemények hangjából, meg ily áttérést egyik tárgyról a másikra (Lemminkäinen gyönyörű és egy kis külön egészet alkotó énekéről áttér a költő vagy gyűjtő Veinewöinen-re) nem lehetne kimutatni, csak legfeljebb annyit, hogy az aidoioiknál van más énekük is.

A Kalevala világnézetének jellemzése a *sowanismus* általános jellemzése nélkül igen elszigetelt és laza, összefüggéstelen. Sok, de sok jellemző részletet a varázslatokból nem is vett észre. Így, mikor Lemminkäinen anyja foltámasztani kívánván fiát, halhatatlan gyógyírért a méhecskét a 8-ik égbe küldi:

„Fel, oda a magas égbe,
A nyolczadik ég felibe.“ (XV., 473., 474.)

a középkori nyolczadik égbe: az állatkör és állócsillagok egére vonatkoztatható.

Mikor Veinewöinen a Pohjola asszonyától támasztott betegségek elleni varázsigék olvasása közt így zeng:

„Hová kezem nem érhet el,
Az istené érje azt el . . .“

a finn hitélet rejtélyes, hatalmas istenére utal, kinek alá van vetve az egész daemon-világ.

Veinewöinen és Apollo, Ilmarinen és Prometheus közti rokonvonásokra lehetett volna gondolnia. Mily jellemzők Piera lándzsáján látható jelképek: a ló, a csikó, a farkas és a medve.

Kullervo nevének a *Kulta*-val egybefüggése, a *Szampo* jelentése; az argonanta-mesékre emlékeztető hadjárat Pohjola ellen, mind jellemző vonások. A samanistikus felfogás a költői tehetséggel és rendkívül eleven képzelemmel megáldott finn nép emlékezetéből sehogy sem birt elenyészni, de mégis a középkori regevilág, mely a görög mythosokat csodálatos zürzavarba süllyeszté el, hatott rá.

Amit Homeros alakjairól elmond, az már százszor el volt mondva, de hát e téren újat nem is vártam szerzőtől; de a párhuzam mégis ép a compositió kérdésére kellett volna, hogy vezesse szerzőt és itt aztán tudományos feladat előtt állt volna.

Vagy ha ezt igen nagy feladatnak nézte: a nyelvi sajátságokban a naiv eposz stilszerű vonásait állíthatta volna össze. Így pl. a Kalevala verselésére sehol sem reflektál, mire nézve pedig Pellár Gyulának értekezését felhasználhatta volna.

Szerzőben határozott írói tehetséget látok: a *jutalom felére* érdemesítném, mintegy elismerésül, hogy az aesthetikai egybevetés sikerült.

Budapest, 1897 ápril 9.

HEGEDÜS ISTVÁN.

Klein Jenő IV. évi osvostanhallgató az: „Idegvégződés a tápláló-csatorna sima-izomsejtjeiben“ című dolgozatát, mint a melylyel a tek. bölcsészettudományi karnak 1895 november

28-án tartott ülésében a Margó-féle nyílt állattani pályázatra megbízott, 45 negyedrért oldalra terjedő szöveggel és a dolgozathoz mellékelt görseői készítmények nyomán készült 10 ábrával, a záros pályázati határidőn belül beküldvén; van szerencsém e dolgozatról való véleményes jelentésemet a következőkben előadni.

Pályázó mindenekelőtt a sima-izomsejtekre vonatkozó idegvégződésedek eddigi görseői búvárlatának általános eredményeire röviden utalván, e búvárlat irodalmi jegyzékét közli. Nem tekintve a legutóbbi években közzétett e tárgyra vonatkozó búvárlatokat, pályázó a régi irodalomból, a többi közt nevezetesen Trinchese (alapvető), valamint Klebs nevezetes búvárlatát nem vette tekintetbe. Az egyes búvárlati dolgozatok címét sajnosan nem teljesen közli s egynémely szerző nevét hibásan írja (p. Tolotschinoff helyett Kolotschinoff, Gscheidlen helyett Gscheidlein, stb.). Ezek után pályázó ama búvárlati módszereket adja elő, a melyeket saját készítményeinél alkalmazott; a miből kiderül, hogy ő a szokásos eljárásokat csakugyan ismeri. Pályázó a legnagyobb sikert Löwit módszerével, valamint a tőle módosított Phanhpffer féle módszerrel érte el. Sajnálattal említi fel pályázó, hogy fáradozásai daczára sem bírta idegvégződési készítményeit állandósítani, a mennyiben tapasztalata szerint az idegek már 24 óra múlva elhalaványodnak. Úgy látszik tehát, hogy pályázó Apáthynak a legfinomabb idegvégződésedek feltűnően éles és állandóbb előtűntetésére kitalált módszerét, mint a mely a Leyden-i gyűlésen a szakértők valóságos bámulatát idézte elő, nem bírta sikerrel alkalmazni. Búvárlati eljárásának ismertetése után pályázó a táptömlő egyes boncztni részeinek: a bárzsing, gyomor, nyombél, vékony-, vastag- és végbél sima-izomsejtjei közötti idegvégződéseket a saját készítményei alapján írja le. Pályázó a gerinczesek összes főosztályaiból választott egyes állatokat a táptömlő sima izom-idegvégződéseinek tanulmányához és számos búvárlati kísérleteiből a következő eredményeket állapítja meg: 1. hogy a táptömlő sima-izomzatában elterjedő ideghálózat a gerinczesek egyes osztályainál általában véve hasonló szerkezetű és elrendezésű; 2. hogy az idegháló külön-

bőző vastagságú fonalakból áll, melyek az egyes gerinczes állatosztályok szerint különbözők; 3. hogy vizsgálatai általában Lavdovsky véleményét erősítik meg; 4. hogy az idegszál rendes végkészüléke egy többé-kevésbé gömbszerű képlet; 5. hogy e képződmény a szájtól való távolabbi részekben mindinkább meghosszabbodik s míg a bárzsingban gömbalakú, addig a végbélben ellipsoid alakú; 6. hogy a véggömböcske az izomsejtek közt fekszik s az izomsejtek protoplasmájával, magjával vagy magtestecskéjével semminemű összefüggésben nincs; 7. hogy a véggömböcske határozott szerkezetet nem mutat és végre 8. hogy az izomsejtek száma jóval nagyobb, mint a köztük található idegvégződésé.

Az imént előadottakból, valamint a dolgozat alapját képező görcsi készítmények átnézéséből ama meggyőződést merítettem, hogy pályázó, fáradságot nem kímélve, fogott e tudományos problémához s habár pályázó a bűvárlati eljárások nehézségeit mind leküzdeni nem bírta s habár pályázónak a kérdésben való tudományos álláspontot tovább vinnie nem sikerült, a mit egyébiránt jogosan várni sem lehetett; úgy hiszem, hogy a pályadíj alapítója szándékának leginkább megfelelek, ha „ut desint vires tamen est laudanda virtus“ elvből kiindulva, a dolgozat szerzőjének, *Klein Jenő* IV. évi orvostanhallgatónak a pályadíj odaitélését indítványozom.

Budapest, 1897 április 20-án.

DR. TÖRÖK AURÉL,
az embertan ny. r. tanára.

A Margó-féle nyílt állattani pályázatra beérkezett tervezetek közül a bölcsészeti kar tek. Tanári Testülete 1895 nov. 28-án tartott ülésében Klein Jenő orvostanhallgatóét fogadta el és bízta meg „az idegvégzűdésök a tápláló-csatorna izomsejtjeiben“ című szabadon választott munka kidolgozásával. Dolgozatát a kitűzött határidőre értekezés alakjában elkészítette és van szerencsém róla véleményes jelentésem a következőkben előadni:

A munka 45 4°-rét írott oldalra terjed, a szöveg fel-

világosítására szolgál a mellékelt 10 eredeti rajz és 30 darab mikroszkopi készítmény.

A szerző rövid bevezetésben összegezi mindazon vizsgálati eredményeket, melyek a sima izomelemek idegvégződéseire vonatkoznak, a mely kérdésről — mint ismeretes — még napjainkban is igen eltérők a vélemények. Majd a történeti rész pontos ismertetése után áttér az e kérdéssel foglalkozó munkák pontos felsorolására, illetőleg leszámol vizsgálati anyagával és vizsgálati módszereivel. Vizsgálat tárgyát tették: kutya, macska, nyul, tengeri malacz, vakand, egér, tyúk, lud, gyík, gyepi béka, leveli béka, varangy és potyka tápláló-csatornája. Kipróbálta pedig: Thanhoffer, Lövit, Ranvier, Apáthy, Schultze, Boccardi, Golgi-Cajol, Lavdovsky, stb. jobbadán impregnálási módszereket.

A munka második részében azután részletesen — az egyes állatosztályok szerint — leírja vizsgálatának eredményeit; még pedig külön-külön fejezetben ismerteti az idegek végződését, lefutását, és elhelyezését az oesophagusban, a gyomor-, vékonybél-, illetőleg végül a vastag- és végbél izomrétegében. Legvégül, befejezésül ábráinak magyarázatát adja és kutatásainak eredményét összegezi; mely szerint „az izmok közt elterjedő ideghálózat az egyes gerinczes állatosztályoknál általában véve hasonló szerkezetű; az idegháló különböző vastagságú fonalakból áll, melyek azonban az egyes gerinczes állatosztályok szerint különböznek; az idegek az izomsejtek közt többé-kevésbé gömbszerű képletben végződnek, vagyis hasonlóan, mind Lavdovszky hiszi; ezen végkészülék azonban a tápláló-csatorna mellső és középső részeiben inkább gömformájú, míg a végbélben többnyire elipsoid-alakú. A véggömböcske pedig az izomsejtek protoplasmájával semminemű összeköttetésben nincs és számuk jóval kisebb, mint az izomelemeké.

Tekintve, hogy a szerző, ha nem is ölelte fel tárgyának egész mivoltát, továbbá ha nem is dolgozta ki az egyes részeket és végül, ha nem is próbálta ki tökéletesen a megfelelő eljárásokat különösen az újabb időben oly kiváló sikerre vezető és általánosan elismerésében részesült Apáthy-féle methodust, — választott tárgyát nagyjában helyesen fogta fel; dolgozata, mellé-

kelt eredeti, természethű rajzai, nemkülönben mikroskopi készítményei, a szerzőnek histologiai vizsgálatokban való jártasságát bizonyítják, hasonlóan ügybuzgóságáról és szorgalmáról tanuszkodnak; így tehát a pályamunka az alapítvány feltételeinek általábanvéve megfelel; ez okoknál fogva ajánlom, *hogy a bölcsészettkar tek. Tanári Testülete Klein Jenő IV. éves orvostanhallgatónak a Margó-féle 100 frtnyi pályadíjat kiadni sziveskedjék.*

Budapest, 1897 április hó 20-án.

DR. VÁNGEL JENŐ,
helyettes tanár.

Német philologia.

Pályakérdésül „*valamely magyarországi német nyelv-jírásnak tudományos tárgyalása*“ volt kitűzve, és három pályamunka érkezett be; az 1. számú a *német prónai nyelvjárást* tárgyalja (jeligéje: „D'Môt schait hêe, stb.); a 2. számúnak czíme: *A rajnai frank nyelvjárás Magyarországbán* (jeligéje: „Es gibt keine andere wissenschaftliche Betrachtung“, stb.); a 3. számú a *szepesi Majerka nyelvjárásáról* szól (jeligéje: „Di Maierheiber dos zain“, stb.).

E három dolgozat közül leggyengébb az 1. számú. Szerzője sok anyagot hordott össze, dolgozata a három közül a legterjedelmesebb, de az anyag feldolgozása éppenséggel nem felel meg a tudományos nyelvtan módszeres követelményeinek s nem felel meg különösen annak az eljárásnak, melyet nyelvjárások tudományos leírásában *ma* követni kell. A nyelvtényeknek történeti levezetését részben szem elől téveszti, részben — a hol megkísérli — elhibázza. Kiindulópontja, nagyon helytelenül, rendszerint az újfelnémet irodalmi nyelv s ekkép természetesen nem bírja megmagyarázni dialektusának számos sajátosságát (l. pl. az *ei* diphthongus tárgyalását 35. 36. l.; a prónai *zbèna* alakot (36. l.) az újf. *zweie*-vel egyezteteti, pedig az a kfn. *zwène*-nek mása, stb.). A szerző követ ugyan bizonyos összehasonlító eljárást is: nyelvjárása formái mellé a legkülönbözőbb, nyelvjárásától távolosó germán

dialektusok alakjait állítja; vegyesen és rendszertelenül találni itt fríz, hollandi, angol, brandenburgi, glarusi, stb. alakokat, a melyeknek bevonása azonban nem hogy megvilágítaná, hanem még homályosabbá és zavartabbá teszi a nyelvjárásáról adott képet. Nagy számmal előfordulnak téves állítások is, a szerző szerint pl. abban, hogy a *pf* helyett gyakran *f* hang tűnik fel, „a prónai nyelvjárás ellentétben a felnémekkel határozottan *alnémet* sajátságokat mutat“ (67. l.), — pedig ugyanez a jelenség megvan a thüringiai, felsőszász és sziléziai, tehát *felnémet* nyelvjárásokban is! Hiány és hiba az is, hogy a szerző sem ismeri teljesen a tárgyára szorosán vonatkozó irodalmat: nem tudja, hogy Schröer már „Beitrag zu einem Wörterbuche der deutschen Mundarten des ungarischen Berglandes“ (1858.) és „Versuch einer Darstellung der deutschen Mundarten des ungarischen Berglandes“ (1864.) című munkáiban szólott a német prónai s a hozzátartozó többi nyelvjárásról; e közleményeket felhasználva szerzőnk, talán helyesebb alapon végezte volna vizsgálódásait.

Jóval becsesebb a *szepesmegyei Majerka falu német nyelvjárását* tárgyaló dolgozat (3. sz.). Elég részletesen tárgyalja a nyelvjárás hangtani sajátságait, megállapítja a hangoknak a középfelnémet nyelv hangjaihoz való viszonyát, ügyet vet a hangoknak a mondatbeli kapcsolat okozta változásaira, röviden tárgyalja a szóképzésbeli és alaktani sajátságokat és összeállítja a nyelvjárás kölcsönszavait. Mindebben nagyjából helyes eljárást követ. A dolgozat hiánya, hogy nem határozza meg a nyelvjárás physiologiai alapvonásait s nem adja pontos leírását az egyes hangok képzésének; nem helyes az sem, hogy a hangtani részben nem a kfn. hangokból vezeti le a nyelvjárás hangjait, hanem — a világosság rovására — megfordított eljárást követ (az ezen szempontból való összeállítást később úgyis megtehetette volna, a mint hogy most is megtette a 19. s következő lapon). A hangváltozásor okait, feltételeit nem fürkészi eléggé (pl. kfn. *a* mikor marad meg *a*-nak, mikor lesz *ô*-vá?). Megfigyelései nem látszanak elég pontosoknak, pl. csak egyféle *eu* diphthongust tárgyal, holott a tőszomszédságban levő leibiczi nyelvjárásban, Lumtzer

szerint, két efféle diphthongus van; nem tudjuk meg, vajjon az a kfn. *f*, mely germán *p*-ből lett és az a hang, mely germán *f*-nek felel meg, meg van-e különböztetve (mint a leibiczi dialektusban), vagy nem? Megmondja, hogy „mediát és tenuist jól különböztetnek meg“ (4. l.), de miben áll ez a megkülönböztetés, van-e a zöngének szerepe, vagy nem? Összeállításai néha hiányosak; a nyelvjárás *ei*-je pl. nem csak kfn. *ei* és *aj*-nak felel meg (9. l.), hanem *ou* és *oe*-nek is (v. ö. 10. l.). A munka egyik főhiánya, hogy nem mutatja ki a dialektusnak a szomszéd leibiczi nyelvjáráshoz való viszonyát, s egyéb hibái is annál inkább latba esnek, minthogy e leibiczi nyelvjárásnak már meglevő tudományos leírásában követésre méltó mintája volt, a melyhez pontról-pontra alkalmazkodhatott volna.

Legtöbb elismerést érdemel a 2. sz. pályamunka, mely „*A rajnai frank nyelvjárás Magyarországon*“ cím alatt az újverbázi német nyelvjárást tárgyalja. Részletesen és helyes módszerrel (mindenütt a középfelnémet állapotból kiindulva) tárgyalja a nyelvjárás hangtanát, rövidebben az alaktanát. A hangváltozások feltételeire pontosan ügyet vet, szintúgy a rokon-dialektusok megfelelő hangtani jelenségeire. Hiányai ennek a dolgozatnak is vannak: az articulatio basisát nem írja le, nem foglalja össze a némely hangváltozások közös magyarázatául szolgáló általánosabb physiologiai okokat (l. pl. az ajakműködés sajátos voltából eredő *ü*, *i*, *ö* e-féle változásokat), nem adja egyes hangoknak teljesen exact phonetikus leírását, nem tárgyalja a hangsúly-viszonyokat, a szótaghatárra vonatkozó kérdéseket, nem is említve a mondattant, melyre nézve a dialektológiában nincsenek még meg a kellő előtanulmányok. A mit azonban a munka magában foglal, az határozottan szorgalomra, nyelvészeti tájékozottságra s a módszeres eljárásra való törekvésre vall, úgy, hogy e dolgozat a jutalomra föltétlenül érdemes.

Budapes, 1897 április 28.

DR. HEINRICH GUSZTÁV.

DR. PETZ GEDEON.

A Margó-féle nyílt növényteni pályázat folytán a munka kidolgozásával megbízott *Roth Róbert* IV. éves bölcs. hallgatónak „A magyarhoni Ericaceák vegetatív szerveinek összehasonlító anatómiája, tekintettel a természetes rendszerben megállapított csoportokra“ című dolgozatáról miután azt figyelmesen átolvastam, s a hozzá mellékelt csinos rajzokat és szép praeparatumokat is átnéztem, külön véleményt nem szükséges adnom, miután egész terjedelmében osztom és elfogadom dr. Filarszky Nándor, a növénytan helyettes tanárának szakszerű véleményét s annál fogva azt alá is írtam.

DR. KOCH ANTAL,
a geol. és palaeont. ny. r. tanára.

Tekintetes Bölcsészeti Kar!

A Margó-féle pályadíjra a növénytanból, 1895-ben másodszor kiírt nyílt pályázat folytán *Roth Róbert* IV. éves bölcsészethallgató a magyarhoni Ericaceák vegetatív szerveinek comparatív anatómiai vizsgálatával lett megbízva. A megbízott vizsgálatainak eredményét „A magyarhoni Ericaceák vegetatív szerveinek összehasonlító anatómiája, tekintettel a természetes rendszerben megállapított csoportokra“ című dolgozatában összefoglalta.

A dolgozat, mely 84 írott oldalra terjed s melyhez 126 ábra 97 táblán és 111 darab mikroszkopi készítmény van mellékelve, a kir. magyar tudomány-egyetemi növényteni intézetben készült.

Szerző, dolgozatának bevezetésében említi, hogy vizsgálatait egyelőre csak a szárra és levelekre terjesztette ki, míg a gyökérképleteket már nem vonhatta vizsgálatai körébe, mert néhány Ericacea-fajt nem tudott begyűjteni, a mások által beszerzett anyagon pedig a gyökérképletek nagyon töredékesen maradtak meg; a levélnyélre sem terjedtek ki vizsgálatai, az idő rövidsége miatt. A dolgozat tehát e tekintetben hiányos; azonban megjegyzi, hogy a szükséges anyag beszerzése után vizsgálatait folytatni és dolgozatának e hiányát pótolni fogja.

Szerző főczélul tüzi ki kimutatni, hogy mennyire vágnak össze a természetes rendszer alapján egybeállított egyes csoportok belső szerkezetre nézve, és hogy az egyes fajok mi módon alkalmazkodnak előfordulási viszonyaikhoz. Dolgozatát következőkép taglalja:

1. Általánosan comparativ alapon a vizsgált fajok szárképleteit tárgyalja, leírja a kérget, a fát és bélszövetet.

2. Hasonló módon foglalja össze vizsgálatainak eredményét a levélképletekre nézve, külön fejezetekben tárgyalván az epidermist, levélparenchymát és az edény-nyalábak szövetét.

3. Dolgozatának „Rendszertani adatok“ című fejezetében kiemeli, hogy a külső marphologia alapján nyert eredmények az anatómiai eredményeknek egészben véve megfelelnek egymást kiegészítik. Az egyes fajokra bizonyos anatómiai jellegek jellemzők, de a csoportosításnál a fajok osztályozására mint egyedüli, irányadó bélyegek, nem válnak be.

4. A nevezetesebb növényrendszereket felemlítve és összehasonlítva, úgy találja, hogy az Eichler rendszere felel meg leginkább a vizsgált fajok azon csoportosításának, melyet dolgozatában tisztán anatómiai alapon felállít.

5. „Élettani adatok“ című fejezetben a vizsgált fajok előfordulási módját és a talajhoz stb.-hez való alkalmazkodását tárgyalja, hivatkozással az anatómiára.

6. Leírja részletesen a vizsgált fajok, nevezetesen: 4 Vaccinium-faj, 1 Andromeda-, 1 Ledum-, 1 Rhododendron-, 1 Arc-tostaphylos-, 7 Pyrola-, 1 Calluna-, 1 Azalea-, 1 Monotropa-, 1 Erica- és 1 Bruckenthalia-faj, összesen tehát 20 Ericacea szár- és levélképleteinek anatómiáját, melynek támogatására és megvilágítására a mellékelt szép és nagyszámú mikroszkopi készítmények után készült hű és világos rajzok is szolgálnak.

7. Végül rövid irodalmi jegyzéket közöl és a dolgozatában említett fajok termőhelyeit sorolja fel.

A dolgozat több, figyelemre méltó észlelésről tesz tanúságot; így feltűnő jelenségnek mondja, hogy a fatestben a falvastagodási formák közül az összes vizsgált fajoknál túlnyomó a gödörkés-vastagodás, mely eredményre Simon Fr.

is jutott az Epacridaceae-nél, egy az Ericaceae-hez közel álló csoportnál. A fásszárú fajokra nézve jellemzőnek találja, hogy kérgüket, mely leginkább erősen vastagodott falú sejtekből áll, időnkint szabálytalan foszlányokban vagy gyűrűs lemezek alakjában lehullatják, míg a dudvás szárúak kérgét nagyrészt collenchyma képezi, és ez nem válik le a szárról. A bélszövetben néhány fajnál (*Ledum palustre*, *Calluna vulgaris*, *Andromeda polifolia*) állandóan sklereidák lépnek fel. — A levelek szerkezetére kimutatja, hogy a *Vaccinium*-genusnál a levélnyalábak hadromját és leptomját nem kemény háncs, hanem kemény hánchoz hasonló sklerenchyma veszi körül, a mit tisztán lehetett látni az Erdélyben kora tavasszal gyűjtött anyagon; a sklerenchymát a *Vaccinium*-genus levélnyalábjainak kizárólagos jellemző sajátosságának állítja s ezt különösen kiemeli, mert P. Maury 1878-ban ennek ellenében Franciaországban előforduló négy *Vaccinium*-fajnál csak a kemény háncsot említ. A *Pyrola*-genusra kimutatja, hogy az egyes fajok levelei nem mutatnak egyforma fejlettséget, a mennyiben a *Pyrola umbellata*, *Pyrola chlorantha*, *Pyrola uniflora* leveleiben a mesophyll elkülönül oszlopos és szivacsos rétegre, a többi *Pyrola*, leveleiben pedig nem. A barázdás leveleken (*Erica*, *Calluna*, *Bruckenthalia*, *Azalea*) a szájnylások csak a barázdában lépnek fel szörképletek kíséretében. A *Bruckenthalia*-nál, anatómiai vizsgálataival ugyanazon eredményre jutott, mint az *Erica carneá*-nál. A *Bruckenthalia* anatómiai szerkezetének leírása különben teljesen új a botanikai irodalomban.

Általános eredményként felemlíthető, hogy boncztani szerkezetre nézve, bár megállapítható a rokonság az egyes csoportok és genusok között, mégis, miután az anatómiai sajátosságok nem minden esetben megegyezők, ezek csak másodszorban jöhetnek tekintetbe a fajoknak rendszeres csoportosítása és osztályozásánál.

Szerző, kitűzött feladatának megoldására nagy szorgalommal s beható vizsgálódással törekedett; dolgozatát, mint számos szép rajzából és még szebb készítményéből kitűnik, önálló vizsgálatok alapján készítette el és mindenben mutatja, hogy észleleteit helyesen fogta fel. Ezért a Bölcsészeti Kar tekinte-

tes Tanári Testületének ajánlom, hogy pályázonak a kitűzött jutalmat kiadni méltóztassék.

Budapest, 1897 április 27-én.

DR. FILARSZKY NÁNDOR,
egyet. m.- és helyettestanár, mint bíráló.

A szakbíró véleményéhez hozzájárulok.

Budapest, 1897 április 28-án.

DR. KOCH ANTAL,
a geol. és palaeont. ny. r. tanára.

A BUDAPESTI
KIR. MAGYAR TUDOMÁNY-EGYETEMNEK
JUTALOMTÉTELEI

AZ 1897/98. TANÉVRE.

I. A hittudományi karéi.

1.

Refellatur sententia adserens: nihil esse praeter materiam.
Jutalma a Pasquich-alapból 80 frt.

2.

Exponatur doctrina cath. de imagine et similitudine Dei
in homine, habito respectu ordinis naturalis et supernaturalis.
Jutalma a Pasquich-Fogarassy-alapból 80 frt.

3.

Adornetur dissertatio de fide divina, quid sit et utrum
imperari ea possit?
Jutalma a Fogarassy-Dercsik-alapból 80 frt.

II. A jog- és államtudományi karéi.

4.

A nemzetközi jogból.

Adassék elő a nemzetközi választott, vagy békebirósági
intézmény jelentősége, utalással annak történeti fejlődésére és

az újabb mozgalmakra, melyek annak általános meghonosítására irányulnak.

Jutalma a Pasquich-alapból 140 forint.

5.

A jogbölcseészetből.

Vizsgáltsék meg valamely tetszés szerinti (modern, történeti vagy néprajzi) tételes büntetőjog a tekintetben, mennyire uralkodik abban a czélszerűség és mennyire a megtorló igazság gondolata vagy más a czélszerűség elvétől független elv.

Jutalma a Pasquich-alapból 70 forint.

6.

A nemzetgazdaságtanból.

Leplay és iskolájának elméleti és gyakorlati jelentősége.

Jutalma a Pasquich-alapból 70 forint.

7.

Fejtsék ki az újabb társadalomgazdasági elméletek visszahatása a jogalkotásra.

Jutalma a Senger Katalin-alapból 260 frt.

8.

A politikából.

Fejtsenek ki a nevezetesebb alkotmányos mozgalmak, melyek a képviseleti rendszer átalakítását célozzák vagy azt elő is idézték.

Jutalma a Senger Katalin-alapból 260 forint.

9.

A közigazgatástanból.

Fejtsék ki a községek (városok) állása a közigazgatás rendszerében, tekintettel belső szervezetükre s a külföldi törvényhozásokra.

Jutalma a Senger Katalin-alapból 260 forint

10.

A büntetőjogból.

Az anyagi büntetőjog terén folyamatban levő reform törekvések vázolósa és kritikai méltatása.

Jutalma a Pauler-alapból 100 forint.

11.

A statisztika köréből.

Adassék elő Schwartner statisztikájának méltatása, különös tekintettel a statisztika egykorú állására úgy Európában, mint hazánkban.

Jutalma a Pasquich-alapból 70 forint.

12.

A kereskedelmi jogból.

Tárgyaltassék a bizományos önszerződési joga.

Jutalma a Pasquich-alapból 210 forint.

III. Az orvostudományi karéi.

13.

A boncztanból.

Vizsgáltassanak meg és irassanak le az összetett izületek valamelyikének (kéz-, láb-, térdizület stb.) anatómiai és fejlődési irányai, továbbá mechanikája lehetőleg Röntgen sugárral is. A készítmények az I. anatómiai intézet tulajdonába mennek át.

Jutalma a Pasquich-alapból 70 forint.

14.

Vettessenek egybe és irassanak le saját vizsgálatok alapján a Jacobson-téle szerv anatómiai és szöveti viszonyai különféle gerinczes állatokon, nevezetesen alsó rangúakon is, hogy az eredményekből ezen szerv morphologiai magyarázata hozzáférhető legyen. A készítmények az I. sz. boncztani intézet muzeuma tulajdonát fogják képezni.

A pályadíj a Margó-alapból 100 forint.

15.

Vizsgáltassanak meg boncztani készítmények alapján az együttérző idegrendszer határkötege és fonatai. A készítmények a II. sz. boncztani intézet tulajdonát fogják képezni
Jutalma a Margó-alapból 100 forint.

16.

Vizsgáltassanak meg az agyvelő ütő és vivő erei befecskendések alapján.

A készítmények az I. és II. számú boncztani intézetek tulajdonát fogják képezni.

Jutalma a Senger-alapból 260 forint.

Határidő 1899 márczius 31.

17.

Elettanból.

Vizsgáltassék meg a lép szerepe a szervezet háztartásában.

Jutalma a Senger-alapból 260 forint.

Határidő 1899 márczius 31.

18.

Általános kórtanból.

Kivántatik: Önálló kísérletek alapján a félkörös csatornák sérelmeiből kiinduló egyensúlyi zavarok leírása.

Jutalma Senger-féle alapból 260 forint.

Pályázati határidő: 1899 márczius 31.

19.

Kórboncztanból.

Irassék le az endoarteritis chronica deformans kórboncz-tani és kórszövettani vizsgálatok alapján.

Készítmények csatolandók.

Jutalma a Senger-alapból 260 forint.

Határidő 1898 márczius 31.

20.

A kórszövettanból.

(Másodszor kitűzve.)

Miért lágyulnak el a festékekkel bőven megrakott nyirok-mirigyek.

Jutalma az Arányi-alapból 60 forint.

21.

(Másodszor.)

A rekeszizom kórboneztani és kórszöveti elváltozása heveny és idült betegségekben.

Jutalma az Arányi-alapból 60 frt.

22.

(Harmadszor.)

Makro- és mikroszkopikus alapon fejtegettessék, lehetőleg kórboneztani észlelések bevonásával is, a retrograd-metastasisok kérdése.

Jutalma az Arányi-alapból 60 frt.

23.

Tanulmányoztassanak a szívbillentyűkön az arterio sclerosis mentén fejlődő elfajulások kórboneztani és kórszöveti szempontból.

Jutalma az Arányi-alapból 60 frt.

24.

A belgyógyászatból.

(Másodszor.)

A központi és körzeti bénulások fogalma és symptomatológiája.

Jutalma a Pasquich-alapból 70 frt.

25.

Megvizsgálandók a gyomor felhám-változásai felszívódás közben.

Jutalma a Pasquich-alapból 70 frt.

26.

Tanulmányoztassék a lázellenes eljárások befolyása a szervezetre.

Jutalma a Pasquich-alapból 70 frt.

27.

Sebészetből.

Tanulmányoztassék kísérleti uton, milyen befolyást gyakorolnak a különböző mészsók és phosphorsók a csontképződésre, különös tekintettel a csonttöréseknél képződő callosra.

Jutalma a Pasquich-alapból 70 frt.

28.

Szemészetből.

Az atropinos kötőhártyalob (conjunctivitis atropinica) kór okának tanulmányozása, szövettani vizsgálatok, a kórképnek jellemzése és betegészlelés alapján.

Jutalma a Pasquich-alapból 70 frt.

29.

Kutattassék a szürke-hályog keletkezése, a mennyiben statisztikával lehetséges.

Jutalma a Pasquich-alapból 70 frt.

30.

(Ötödször. Meghosszabbítás, redukált szöveggel.)

Vizsgáltassék glaucomás szemeken az elülső csarnok zugának állapota és a készítmények mellékeltessenek.

Jutalma a Senger-alapból 260 frt.

Hátáridő: 1898 márczius 31.

31.

Bőrkórtanból.

(Harmadszor. Meghosszabbítás, módosított szöveggel.)

Vizsgáltassanak a bőr beidegzési viszonyai az Eczema, Prurigo, Psoriasis, Lichennél, tekintettel a tapintás, fájda

lom és hőérzés elváltozásaira, valamint a bőrreflexek magatartására.

Jutalma a Senger-alapból 260 frt.

Határidő: 1898 márczius 31.

32.

Közegészségtanból.

(Másodszor. Meghosszabbítás.)

Cholera-bacterium magatartása a talajban.

Jutalma a Senger-alapból 260 frt.

Határidő 1898 márczius 31.

32.

Törvénytörvényeséki orvostanból.

Az 1882-től 1896 év végéig terjedő 15 évre állíttassék egybe a Budapesten végzett hivatalos bonczolások általános statisztikája; dolgoztassék ki külön-külön a hirtelen halálesetek, egészségrendőri bonczolatok és erőszakos halálnemek részletes statisztikája, s utóbbi alapján tanulmányoztassék a halálokok és halálnemek szerint az okbeli viszony az erőszakos halálnemek szaporodása és Budapest fejlődési viszonyai között.

A dolgozat anyagául a k. t. egyetemi törvénytörvényeséki orvostani intézet irattára veendő.

Jutalma a Senger-alapból 260 frt.

Határidő 1898 márczius 31.

IV. A bölcsészettudományi karéi.

34.

Magyarország történetéből.

(Negyedszer kitűzve.)

Kivántatik Magyarország története hazai s külföldi kútfőinek ismertetése és bírálata 1526—1606-ig.

Jutalma a Schwartner-alapból 360 frt.

Határidő 1898 márczius 31.

35.

A magyar történelemből.

Nagy Lajos első háborúja Velence ellen. 1345—1346.

Jutalma a Schwartner alapból 360 frt.

Határidő 1898 márczius 31.

36.

A chemiából.

Állapíttassék meg az ólom-chlorid vizes oldatának szerkezete, elektromos vezető képessége alapján.

Jutalma a Pasquich-alapból 70 frt.

37.

Az ó-kori egyetemes történelemből.

(Negyedszer kitűzve.)

Állíttassanak össze mindazok az adatok, melyek a panoniai városok V—IX. századi történetére vonatkoznak.

Jutalma az Pasquich-alapból 70 frt.

38.

Az ó-kori görög történelemből.

(Másodszor kitűzve.)

A nem-irott törvények (*ἀγραφὰ νόμοι*) az athéni államban.

Jutalma a Pasquich-alapból 70 frt.

39.

Az új-kori egyetemes történelemből.

(Másodszor kitűzve.)

A fényűzés törvénye.

Jutalma az Pasquich-alapból 70 frt.

40.

A földrajzból.

(Harmadszor kitűzve.)

Vizsgáltassék meg Sterneck R. Magyarországon eszközölt ingamegfigyelései alapján: az összefüggés a nehézségi gyorsu-

lás és a talaj geológiai szerkezete között, különös tekintettel a Balaton északi részére.

Jutalma a Pasquich-alapból 70 frt.

41.

A classica-philológiából.

(Harmadszor kitűzve.)

A tulajdonnév kérdése. Nevezetesen: micsoda alapot s micsoda szokást látunk a görögöknél, rómaiaknál és magunknál a családok, személyek és helységek elnevezésében?

Jutalma a fővárosi alapból 50 frt.

42.

A magyar irodalomból.

(Másodszor kitűzve.)

Kivántatik mindazon helyek pontos egybeállítása és tárgyalása, melyek Kazinczy eddig kiadott leveleiben a görög és római classicusokra vonatkoznak.

Jutalma a fővárosi alapból 50 frt.

43.

Az ugor összehasonlító nyelvészetből.

Kivántatik a vogul nyelvjárások szóképzésének összehasonlító ismertetése.

Jutalma a Pasquich-alapból 70 frt.

44.

A kísérleti természettanból.

Kivántatik a légnemű testek sűrűségének meghatározására szolgáló módszerek ismertetése, az elérhető pontosság számbavételével.

Jutalma a Pasquich alapból 70 frt.

45.

Az állattanból.

(Harmadszor kitűzve.)

Kivántatik a Budapest környékén élő Pulmonata-csigák főbb alakjai himnős ivarkészülékének önálló vizsgálatokon alapuló összehasonlító bonczatani leírása.

Az eredeti rajzokkal és boncztani készítményekkel ellátott pályadolgozatok a díj elnyerése esetén az állattani intézet tulajdonába mennek át.

Jutalma az Arenstein alapból 50 frt.

A dolgozatok benyújtásának határideje 1898 márczius 31.

46.

Az embertanból.

Határozottassanak meg az emberi agyüreg (cavum cranii) nagyságának, valamint az agy három dimensionális méretének ingadozásai a föld összes emberfajtáira vonatkozólag; állításának fel egységes alapelven méreti csoportok, a melyek szerint az egyes emberfajtákat jellemző typusok rendszeresen megállapíthatók. A díjjal kitüntetett pályamű az embertani intézet tulajdonába megy át.

Jutalma a Pasquich alapból 70 frt.

47.

Francia irodalomból.

Diderot drámái elmélete megvilágítva a modern francia színműórák gyakorlatával.

Jutalma a fővárosi alapból 50 frt.

48.

Középkori történetből.

A Hohenstaufházi uralkodók viszonya a római Curiához a XII. század végéig, forrásszerű feldolgozásban.

Jutalma a fővárosi alapból 50 frt.

49.

Aesthetikából.

Henszlmann Imre aesthetikai munkássága, különös tekintettel a „Párhuzam“-ra.

Jutalma az Arenstein alapból 50 frt.

50.

Német irodalomból.

A német ballada és románé története 1750—1850.

Jutalma a Arenstein alapból 50.

51.

A magyar nyelvészetből.

Kifejtendő, mennyire különbözik a mai magyar irodalmi nyelv a mai közbeszédttől (köznyelvtől), hangtani, szótani, mondattani és szótári tekintetben?

Jutalma a Pasquich alapból 70 frt.

52.

A művésztörténetből.

Kivántatik a renaissance-építés jellemzése.

Jutalma a Pasquich alapból 70 frt.

53.

A görög philológiából.

A homerosi szöveg története s a homerosi kérdés jelen állása.

54.

A latin nyelvészetből.

Mi különbség van a latin és magyar nyelv között a birtokos viszony kifejezésére nézve? Kivántatik az összes tűnemények pontos egybevetése.

Jutalma a Pasquich-alapból 70 frt.

55.

Nyílt pályázat az állattanból.

Kivántatik valamely, a tudományos állattan körébe tartozó önálló vizsgálat tervezete, melyben úgy a vizsgálandó tárgy,

mint a vizsgálat tudományos célja s a vizsgálati módszerek kijelöltessenek.

A tervezet névaláírással 1897. évi október hó 15-ig az egyetemi irodába nyújtandó be.

A pályázók közül a vizsgálat kivételével az bizatik meg, kinek tervezete a legjobb, vizsgálatait pedig a tudományegyetem zoologiai és comp. anatomiai intézetben végezheti s ezeknek eredményét tudományos értekezés alakjában egybeállítva, 1899. évi márcz. 15-ig nyújtja be s jutalmat nyer, ha dolgozata jó.

Jutalma a Margó-alapból 100 frt.

E pályázat módjára nézve, a 4., 5. és 6. alatti szakaszok kivételével, a rendes pályázati szabályok érvényesek.

Pályázati szabályok.

1. A 34. és 35. szám alatti jutalomtételek kivételével, melyekért bárki versenyezhet, a többiekre csak budapesti tudom. egyetemi hallgatók pályázhatnak, és pedig a 7., 8. 9., 16., 17., 18., 19., 30., 31., 32. és 33. számuaknál olyanok is, kik a pályakérdés kihirdetésekor még be voltak írva.

2. Az 1., 2. és 3. szám alatti jutalomtételért pályázhatni latin vagy magyar, a 34. és 35. szám alattira latin vagy magyar, vagy német, vagy francia, a többiekre egyedül magyar nyelven.

3. A pályairatok 1898 márczius 31-ig az egyetemi központi irodában nyújtandók be. A hol más a benyújtási határidő, az a pályakérdésnél meg van említve. A jutalmak 1898 május 13-án, mint a kir. tud. egyetem újjáalakítása emlékének ünnepelésére kitűzött napon, adatnak ki az egyetem ünnepélyes közlésében. Beadott pályaművek a pályázat elintézése előtt vissza nem adatnak.

4. A pályairatok negyedrébten, tisztán (a 34. és 35. szám alatti jutalomra készülők idegen kézzel is) írva, lapszámozva, kötve legyenek.

5. A szerző nevét és állását, illetőleg egyetemi tanszakát tartalmazó pecsétos levelen ugyanazon jelige álljon, mely a pályamű homlokán olvasható. Álnévű pályaművek nem díjaztatnak.

6. A jutalom a viszonylag legjobb munkának csak azon esetben adatik ki, ha az magában véve is díjra méltónak találtatik. Egyszerű fordítások vagy plágiumok a pályázásból kizárvák.

7. Rendszerint pályadíjat csak egyes dolgozó nyerhet el, a mennyiben azonban a pályakérdést kitűző kar többek közreműködését is helyén levőnek találná, a díj ezeknek is kiadatik.

8. A pályairatok a szerzőé maradnak, azok kézíratai az illető kar levéltárában eltéttetnek.

Budapest, 1897. évi május hó 13-án.

Királyi magyar tud. egyetemi központi iroda.

